

UPPSALA UNIVERSITETS ÅRSSKRIFT 1934

JURIDIK 3.

JOHAN STIERNHÖÖK
OCH
DEN YTTRE LAGHISTORIEN

EN RÄTTS-HISTORIOGRAFISK STUDIE

AV

JAN ERIC ALMQUIST

UPPSALA 1934

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

Denna digitala version av verket är nedladdad från juridikbok.se.

Den licens som tillämpas för de verk som finns på juridikbok.se är **Creative Commons CC BY-NC 4.0**. Licensvillkoren måste följas i sin helhet och dessa finner du här <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.sv>

Sammanfattningsvis innebär licensen följande:

Tillstånd för användaren att:

- Kopiera och vidare distribuera materialet oavsett medium eller format
- Bearbeta och bygga vidare på materialet

Villkoren för tillståndet är:

- Att användaren ger ett korrekt erkännande, anger en hyperlänk till licensen och anger om bearbetningar är gjorda av verket. Detta ska göras enligt god sed.
- Att användaren inte använder materialet för kommersiella ändamål.
- Att användaren inte tillämpar rättsliga begränsningar eller teknik som begränsar andras rätt att göra något som licensen tillåter.

Se även information på

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.sv>

UPPSALA UNIVERSITETS ÅRSSKRIFT 1934

JURIDIK 3.

JOHAN STIERNHÖÖK
OCH
DEN YTTRE LAGHISTORIEN

EN RÄTTS-HISTORIOGRAFISK STUDIE

AV

JAN ERIC ALMQUIST

UPPSALA 1934.

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

Johan Stiernhöök, »den svenska lagfarenhetens fader», har bevarat sitt namn åt eftervärlden främst genom sitt berömda arbete »De jure Sveonum et Gothorum vetusto». Arbetet kan med fog betecknas som det första försöket att giva en allsidig bild av den inhemska rättshistorien. Såsom enda föregångare hava utpekats utlänningarna Hugo Grotius och Hermann Conring.¹ Den förre hade 1631 låtit trycka en av honom författad holländsk rätts-historia »Inleydinghe tot de Hollandsche Rechts-Geleertheyt»; den senare hade 1643 utgivit ett rättshistoriskt verk med titeln »De origine juris Germanici». Huruvida dessa arbeten också utgjort direkta förebilder för Stiernhöök är en annan fråga, som icke lika lätt låter sig besvaras. Å ena sidan får man väl utgå ifrån, att nämnda arbeten icke varit okända för Stiernhöök, men å andra sidan har han icke citerat dem, och ej heller har han följt deras uppställning. Vid bedömandet av denna fråga måste en viss hänsyn också tagas till förhållandet, att Stiernhööks svenska rättshistoria, ehuru den trycktes 1672 och utgavs först två år senare, tillkommit successivt under en tidrymd, omfattande ej mindre än 32 år. I förordet omtalar nämligen Stiernhöök, att han författat ett första utkast redan 1640 i samband med sin föreläsningsverksamhet vid Åbo akademi, och att han sedermera kompletterat framställningen, allt efter som han erhållit tillgång till nytt stoff. Riktigheten av detta uttalande framgår av den omständigheten, att arbetet bevisligen varit känt och utnyttjat av forskningen långt innan det slutligt avfattades och utgavs genom trycket. Sålunda hänvisar Johannes Loccenius redan 1647 i sina »Antiquitatum Sveo-Gothicarum libri tres» på tal om våra äldsta lagstiftare till den utförliga framställningen härom i Stiernhööks svenska rättshistoria (»... legum conditores, de quibus fusius

¹ F. M. FRANZÉN i Svenska akademimens handlingar, D. 19 (1841), s. 35—36.

Johannes Olai Dalecarlus adsector et professor Aboënsis in erudita et concinna historia juris Sveo-Gothici»). Samma hänvisning återfinnes även på motsvarande plats i den 1654 utgivna andra upplagan av *Antiquitates*, ehuru den återopade författaren där kallas »nobilissimus Johannes Olai Stiernhöök, secretarius regius». I tredje upplagan till samma verk, som utkom 1670, citeras flerstädes »Stiernhöök: De jure vetusto Sveonum et Gothorum», vilket sistnämnda arbete vid denna tidpunkt möjligen kan ha varit tillgängligt i korrektur. Under sådana förhållanden har Stiernhöök påbörjat sin rättshistoria i varje fall redan innan tysken Conring publicerat sitt motsvarande verk och har sålunda icke kunnat taga intryck av detta, åtminstone icke i och för själva planläggningen. Ej heller är det troligt, att Grotii Inleydinghe utövat något inflytande på Stiernhööks beslut att författa en svensk rättshistoria. Själv säger han i förordet, att han i egenskap av juris professor vid Åbo akademi enligt dess statuter varit skyldig att vid sin undervisning jämföra svensk och romersk rätt. Vid utarbetandet av föreläsningarna hade han för den svenska rättens vidkommande tvungits att ur lagarna utplocka allt, som icke längre var tillämpligt i praktiken. Det var detta material, som kom att utgöra stommen till *De jure*. Från akademiens protokoll¹ är också bekant, att Stiernhöök hösten 1640 föreläste in auditorio juridico över ämnet: *Leges Svecorum Gothorumque*.

Anledningen till att det rättshistoriska stoffet sedermera också kom att publiceras har sitt givna samband med tidens livliga intresse för allt, som kunde hänföras under rubriken »antikviteter». Ej minst de under 1600-talet genom trycket utgivna landskapslagarna, »vårt fäderneslands och vårt tungomåls äldsta och ädlaste klenoder» för att tala med Stiernhielm,² hade väckt till liv ett allmänt intresse för våra gamla förfäders seder och bruk, och det var därför naturligt, att man ej alltför länge skulle dröja med att se sig om efter en person, som kunde bearbeta det sålunda tillgängliga urkundsmaterialet. Att just Stiernhöök utsågs härtill, var ingen tillfällighet, eftersom det var nogsamnt känt, att han sedan gammalt gjort samlingar till en historia juris patrii. Initiativet kom närmast från antikvitetskollegium, som lyckades intressera

¹ Tryckta under titeln *Consistorii academici Aboensis äldre protokoller I* (H-fors 1884), s. 13.

² I företalet till *Wästgötha laghbook* (1663).

rikskansleren Magnus Gabriel De la Gardie för saken.¹ Och såsom en följd härav utfärdades den 21 november 1668 ett kungligt brev, varigenom Stiernhöök befalldes att snarast möjligt utgiva sin svenska rättshistoria genom trycket.²

Förhållandet mellan Stiernhööks *De jure* och Loccenii *Antiquitates* är en smula förvirrat och i varje fall outrett. Detta beror först och främst på att innehållet i Stiernhööks första utkast från Åbotiden ej numera är känt,³ varför det är svårt att göra sig en föreställning om i vilken utsträckning Loccenius från början byggt på Stiernhööks tidigare arbete. Med fäst avseende vid förhållandet att Loccenius i allmänhet omsorgsfullt redovisar för sina källor, torde dock det stoff, som denne hämtat direkt från Stiernhöök, ej ha varit särdeles betydande. Å andra sidan måste Stiernhöök om ej förr så vid den slutliga utformningen av sitt arbete ha haft stor nytta av Loccenii *Antiquitates*, vilka ur en viss synpunkt t. o. m. skulle kunna betraktas som hans direkta förebild. Vissa kapitel, såsom rörande Skandinavians urinvänare, om lagarna, domstolarna, envig och ordalier såsom bevismedel, böter, mynt, köp och byte, giftermål, rannsaking av stöld, m. m. återfinnas nämligen i såväl det ena som det andra arbetet, ehuru innehållet naturligtvis varierar allt efter vardera författarens olika inställning till sitt ämne. Förmodligen har Loccenius följt samma plan som Stiernhöök så till vida, att han vid utarbetandet av sina föreläsningar i gällande rätt påträffat åtskilligt stoff av enbart hi-

¹ H. SCHÜCK: Kgl. Vitterhets- Historie- och Antikvitetsakademien, dess förhistoria och historia, Bd 3 (1933), s. 175—76. Antikvitetskollegium hade i en skrivelse till De la Gardie framhållit, att en historia juris mycket erudite och berömligen vore av sekreteraren hr Stiernhöök »tillförende förfärdigat och meriterar publikation, såsom han och länge ärnat haver, varför Eders höggrevliga Excellens vi i ödmjukhet nu detta tillkännagiva med hög önskan, att det kunde till publikation befordrat varda». I Stiernhööks år 1676 tryckta likpredikans personalia antydes däremot, att Stiernhöök »utan Kungl. Maj:ts uttryckliga befallning intet haver varit sinnad låta något därav i sin livstid komma i ljuset».

² Riksregistraturet (RA) 1668 ²¹/₁₁ fol. 591.

³ Det utkast, vars första kapitel nedan avtryckts som bilaga, synes på grund av vissa där anförda skäl vara att hänföra till början av 1650-talet och utgör efter allt att döma en överarbetning av ett tidigare utkast. Den bevarade avskriften består av två kapitel, det ena innehåller den yttre laghistorien, det andra handlar om böter, mått och vikt m. m. och motsvarar ungefär den första bokens elfte kapitel i 1672 års edition. Huruvida några ytterligare kapitel ingått i detta utkast är ett spörsmål, som tills vidare måste lämnas oavgjort.

storiskt värde, vilket han sedermera fann lämpligt att i bearbetat skick publicera under rubriken »antikviteter». Villkendera av de båda professorerna, som har äran av det första uppslaget härutinnan, torde under sådana förhållanden ej vara lätt att avgöra och saknar f. ö. större betydelse.

Ur juridisk synpunkt är Stiernhööks *De jure* ett fullödigare verk än *Loccenii Antiquitates*. Men vid ett dylikt omdöme måste i någon mån hänsyn även tagas till ändamålet med de båda arbetena. Stiernhöök hade den förmånen att få koncentrera hela sitt material i en enda bok och hade därvid dessutom stöd och hjälp av föregångarens arbeten. Loccenius åter har lagt huvudvikten vid sin dogmatiska framställning av rätten i *Synopsis juris* (första uppl. 1648, senare uppl. 1653 och 1673), och hans *Antiquitates* kunde därför endast bliva ett slags historiskt supplement till det förra arbetet.

Huru som helst har Stiernhööks bok blivit föremål för helt andra lovord än dem, som kommit Loccenii motsvarande verk till del. Man torde »med skäl kunna påstå», säger professor W. G. Lagus i sina *Biographiska anteckningar om Åbo hofrätts presidenter och ledamöter* (1834), »att, om Linnés skrifter undantagas, knappt något arbete i Sverige utkommit, vilket vunnit en så vidt utbredd ryktbarhet som Stiernhööks svenska rättshistoria». »Och», fortsätter han, »onekligen förtjänar nämnda rättshistoria allt det beröm, som blivit densamma tilldelat; ty ehuru den beskriver mindre rättsförfattningens uppkomst och utveckling än dess tillstånd på Stiernhööks tid; ehuru läsaren ogärna saknar uppgift av de källor, varifrån Stiernhöök hämtat sina framställningar, och ehuru till och med verkliga brister och misstag i berörda arbete torde kunna upptäckas, så är dock denna bok i det hela betraktad, ett verkligt mästerverk.»

Detta omdöme torde heller icke i stort sett kunna jävas. Men samtidigt har professor Lagus såsom synes ej endast framhållit arbetets förtjänster. Bl. a. kritiserar han frånvaron av källhänvisningar, vilken ju alltid medför den olägenheten, att man icke utan tidsödande undersökningar kan avgöra, huruvida författarens idéer äro långods eller icke. Det är också ett faktum, att Stiernhöök i allmänhet sorgfälligt undvikit att lämna något meddelande om sina källor. Endast i förbigående och då på mera oväsentliga punkter nämnas några författarnamn. Stundom antydes tillvaron av

dylika blott genom uttryck sådana som: »några anse» eller »andra påstå». Denna metod är så mycket egendomligare, som en dylik brist ingalunda kan sägas vara utmärkande för den samtida svenska juridiska litteraturen. Tvärtom ståta både Rålamb och Loccenius i sina arbeten med en synnerligen vidlyftig lärdomsapparat. Under sådana omständigheter synes emellertid värdet av Stiernhööks rättshistoriska insats icke kunna rätt bedömas, förrän en noggrann utredning företagits beträffande hans förhållande till eventuella föregångare. I det följande har jag därför tagit till uppgift att söka åstadkomma början till en dylik utredning genom att ur källsynpunkt undersöka Stiernhööks framställning av den yttre laghistorien, i huvudsak motsvarande innehållet i första bokens första kapitel av *De jure*. Vid sidan härav skall även tagas i betraktande de uttalanden, som Stiernhöök på andra håll gjort beträffande våra medeltida lagar. Anledningen till att jag valt att behandla just den yttre laghistorien beror ytterst på att Stiernhöök där vunnit sin kanske största ryktbarhet som snillrik banbrytare. I den moderna litteraturen har man sålunda jämfört Stiernhöök med äldre svenska historieskrivare och därvid konstaterat den omätliga skillnaden dem emellan. »Med en för 1600-talet enastående förståndsskärpa», säger Henrik Schück¹ på tal om *De jure*, »har Stiernhöök här upptäckt de verkligt säkra källorna till vår historia och utmönstrat de övriga.» Huruvida detta omdöme, som i första rummet tager sikte på den yttre laghistorien, till äventyrs skulle innebära någon överdrift, torde bl. a. förtjäna att i detta sammanhang närmare undersökas.

Stiernhöök inleder sin framställning av den yttre laghistorien med en utredning om Skandinavians urinvånare och deras lagstiftare, vilken närmast har formen av en kritik mot den gängse uppfattningen. För att förstå denna kritik måste man först taga del av den dåtida historieskrivningens ståndpunkt till ämnet.

De flesta äldre svenska krönikeförfattarne utgingo ifrån, att skyter, geter och goter samt svear och götar ursprungligen varit ett och samma folk, och att deras gemensamma anor kunde ledas tillbaka till Japhets son Magog, som f. ö. ansågs hava varit deras förste konung. Delar av detta folk, som i regel benämnes »göter», hade visserligen under ett mycket tidigt skede i olika repriser ut-

¹ H. SCHÜCK [och K. WARBURG]: *Illustrerad svensk litteraturhistoria*, D. 2 (3:dje uppl. 1927), s. 279.

vandrat från Sverige (därav de olika namnen), men de utvandrade stammarna troddes länge ha stått i livlig förbindelse med hemlandet. Allt vad utländska författare haft att förtälja om skyternas, geternas och goternas bragder och härnadståg i olika delar av Europa inflätades såsom en följd härav i Sveriges historia, som på detta sätt erhöi en i det stora hela tämligen exotisk prägel.¹ De i trakterna omkring Don och Asovska sjön boende »göterna» berättades bl. a. hava haft flera namnkunniga lagstiftare, bland vilka de mest berömda voro Zamolxis och Dicensæus. Den förre, som skulle ha levat 500 år före Kristus, sades ha varit slav hos den grekiske filosofen Pytagoras och efter sitt frigivande återvänt till sina halvvilda landsmän i syfte att bibringa dem civilisation och hyfsning. Den senare, som levde under tredje århundradet efter Kristus, skulle för »göternas» räkning ha utarbetat vissa skrivna lagar, vilka kallades *bilagines*. I detta ord igenkände de svenska historieskrivarna utan svårighet det götiska *bylag* eller på svenska *stadslag*. Enligt en annan version skulle ordet betyda *bilagor* eller tillägg till lagar. På samma sätt härleddes namnet *skyter* från det svenska *skyttar*, vilket förklarades därav, att göterna varit kända för sin skjutskicklighet.

Sammanställningen geter—goter—göter ha de svenska historieskrivarna hämtat från Jordanes' berömda arbete »De origine actibusque Getarum», som författats redan på 500-talet. I Sverige blev innehållet i detta arbete åtminstone allmännare bekant först vid mitten av 1400-talet, då det begagnades såsom källa av den anonyme författaren till vårt äldsta fornhistoriska verk, den s. k. prosaiska krönikan.² Ett något tidigare spår av den nya teorien återfinnes f. ö. i Kristofers landslag, Kon.B kap. 1. Den stolta hänsyftning på Götaland som de västeuropeiska folkens vagga, vilken där förekommer, har förmodligen insatts i lagen av ärkebiskop Nicolaus Ragvaldi. Denne, som enligt stadfästelsebrevet medverkat vid tillkomsten av den yngre landslagen 1442, hade nämligen åtta år tidigare på kyrkomötet i Basel hållit ett vida

¹ Se härom utförligare J. NORDSTRÖM: De yverbornes ö, bidrag till Atlanticans förhistoria (i Festskrift vid Uppsala universitets minnesfest 1930), s. 262 ff.

² Enligt G. Löw: Sveriges forntid i svensk historieskrivning, D. 1 (1908), s. 5 ff., har kronisten i själva verket haft tillgång endast till en under 1200-talet verkställd bearbetning av Jordanes' verk, nämligen Rodericus Toletanus' Rerum in Hispania gestarum chronicon.

berömt tal, vari han närmare utvecklat tesen, att goter, vandaler, langobarder, burgunder, daner, sachsare m. fl. folk ledde sitt ursprung från Sverige.¹ Senare historiska författare, såsom Ericus Olai, Johannes Magnus, Johannes Messenius och Laurentius Paulinus Gothus, gingo sedermera vidare på den inslagna vägen. Och under 1600-talet ansågs det hart när som ett brott mot god ton att betvivla, att götarnas ärorika fornhistoria hade något samband med Sverige. Att detta icke är överord, framgår i viss mån av Stiernhööks eget förord, där han tydligen i känsla av djärvheten i sin kritik prisar rikskansleren Magnus Gabriel De la Gardie, bl. a. för att han under hans beskydd kände sig fri att tänka vad han ville och yttra vad han tänkte. Och vad han härmed åsyftade kan utläsas ur slutorden i hans bok, där han bekänner, att framför fäderneslandets ära, 'som uteslutande och med ängslig småaktighet förfäktas av åtskilliga', sanningen varit honom kär.

Av den mening, varmed Stiernhöök inleder sin framställning av 'svearnas och götarnas gamla rätt', framgår tydligt, att även han hyllat den patriotiska utvandringsteorien. 'Den del av Norden, som de gamle kallade Schantia, Scandia eller Scandinavia', heter det nämligen där, 'bebos av ett folkslag, vars förfäder under olika tider utvandrat och därvid skänkt Europas förnämsta riken vapen, lagar och namn.' Med de utvandrade förfäderna åsyftar emellertid Stiernhöök endast och allenast goterna. I fortsättningen betvivlar han nämligen, att geterna haft samma ursprung som våra göter, vilka senare lämnat Sverige först under fjärde århundradet efter Kristus. Och till följd härav anser han sig icke heller kunna räkna Zamolxis och Diconæus som vårt folks första lagstiftare. Såsom ett av de viktigaste skälen för sin ståndpunkt anför Stiernhöök det långa tidsintervallet. 'Antag', skriver han, 'att geterna bott i Sverige och antingen 300 år, såsom några² anse, eller mer än 1000 år, såsom Johannes Magnus förmäler, före Kristus utvandrat härifrån och begivit sig till floden Don och Asovska sjön, vem kan väl i så fall påstå, att de, sedan de avlägsnat sig genom ett så stort avstånd i tid och rum, längre kunde komma ihåg sitt fädernesland,

¹ V. SÖDERBERG: Nicolaus Ragvaldis tal i Basel 1434 (i Samlaren 1896). Jfr Löw, a. a. D. 1, s. 3 ff.

² Bland dessa märkes H. GROTIUS i företalet till Historia Gothorum, Vandalorum et Langobardorum (1655).

och än mindre att vi skulle ha begåvats med lagar från dem eller de från oss.' Stiernhöök satiriserar även över försöken att i uttryck sådana som *bilagines* och *skyter* finna svenska benämningar, 'lik-som en grek', utbrister han föraktfullt, 'kunnat tala eller skriva svenska 500 år, innan han lärt känna göterna'. Och han fortsätter ironiskt: 'Och romerska och grekiska skriftställare kunde naturligtvis gissa, vad svenskarna efter tusen år ämnade kalla båg-skytte, så att de därav gävo Skytien dess namn'.¹

Stiernhööks skarpsinne på denna punkt är emellertid icke så »enastående», som Schück velat göra gällande. Redan Olavus Petri, en författare, vilken, såsom vi längre fram skola finna, utövat stort inflytande på Stiernhööks allmänna historiska uppfattning, hade ställt sig tvivlande till hela utvandringsteorien. Men härtill kommer, att flera utländska författare, såsom t. ex. Philip Cluverius² och Johan Isac Pontanus,³ under förra hälften av 1600-talet uppträtt och direkt förnekat, att vare sig geter eller goter hade något samband med Skandinavien. De byggde därvid på skäl, som i hög grad påminna om dem, som återfinnas hos Stiernhöök. Att denne känt till de nu nämnda utländska författarnas arbeten är så mycket mera troligt, som hans goda vänner och kolleger Johannes Loccenius och Georg Stiernhielm redan på 1640-talet varit sysselsatta med att söka tillbakaslä det ur högpatriotisk synpunkt särdeles fräcka angreppet på Sveriges heder. Loccenii polemik finnes intagen i hans *Antiquitates* (1647, senare uppl. 1654, 1670, 1676). Stiernhielms motsvarande arbete, på vilket han länge arbetade, bär det talande namnet: *Anti-Cluverius*.⁴ Det trycktes dock först långt efter författarens död av Johan Hadorph 1685. Under sådana förhållanden har Stiernhööks skarpsinnighet i detta fall endast bestått däri, att han beträffande frågan om geternas svenska härstamning anslutit sig till utlänningarnas åsikt gentemot dem, som 'med ängslig småaktighet' förfäktade 'fäderneslandets ära', under motivering att han för sin del endast

¹ På denna punkt är det av ett visst intresse att jämföra bilagans båda texter (nedan, s. 36) med varandra. Det visar sig därvid, att den senare texten är betydligt utförligare, och att Stiernhöök med tiden i ej så ringa grad skärpt sin kritik av föregångarnas fantasier.

² *Germaniæ antiquæ libri III* (1616, ny uppl. 1631).

³ *Rerum Danicarum historia* (1631).

⁴ Ang. *Anti-Cluverius*, se närmare B. SWARTLING: Georg Stiernhielm, hans lif och verksamhet (1909), s. 107.

sökte sanningen. Egendomligt nog är denna bild av den sanningskäre hävdateknaren icke så originell för denna tid, som man skulle kunna tro. Stiernhööks andliga lärofader Olavus Petri uttrycker sig nämligen på ungefär samma sätt i inledningen till sin svenska krönika.¹ Sedan han beskärmat sig över de förutvarande svenska och danska krönikörernas äresjuka partiskhet för sina respektive länder, vilket haft till följd att »de svenska krönikor icke [komma] överens med de danska», fortsätter han: »Dock likväl haver jag nu tagit mig för att utdraga en liten krönika av de andra, och haver jag satt där in det, som jag haver förnummit sanningen likast varit, ty det, som sant är, vill jag ju gärna skriva».

Att goterna från början varit svenskar, har Stiernhöök visserligen ej betvivlat, men å andra sidan vägrar han uttryckligen att se något sammanhang mellan deras under femte århundradet upptecknade lagar och våra landskapslagar. Detta uttalande har förmodligen tillkommit såsom en protest mot Stiernhielm. I det tryckta företalet till Västgötalagen från år 1663 hade nämligen denne författare velat göra gällande, »att denna vår inrikes västgötalag är Visigothorum (som i Spanien i några hundra års tid regerade) lags grund och upphov, såsom jämväl vår inrikes Östgötalag skall bevisa sig vara en äkta moder till de langobarders lag i Italien». — I sitt på 1660-talet författade förslag till ärvdabalk² har Stiernhöök också gått in på frågan i samband med stadgandet i Västgötalagen, ÅB 12: 2, där det heter: 'Ingens arvtager den, som vistas i Grekland'. Detta lagrum, hade nämligen enligt Stiernhöök ofta åberopats såsom ett kraftigt stöd för teorien om göternas utvandring. »Men förgäves», skriver Stiernhöök, ty då Västgötalagen skrevs, hade göterna redan i många hundra år vistats i Grekland, varför ingen fara var för »att de skulle söka något arv i Sverige». Lagrummet kunde således icke åsyfta de på 300-talet emigrerade göterna.

Sedan Stiernhöök på detta sätt utmönstrat såväl geternas som goternas lagar ur vår rättshistoria, övergår han till att behandla vårt förhållande till tyskarna. Han finner därvid naturligt, att vi från äldsta tid och långt före tillkomsten av Sachsenspiegel på 1200-talet haft många lagar gemensamma med tyskarna. 'Ty

¹ Senast tryckt av J. SAHLGREN i Olavus' Petri samlade skrifter, Bd 4 (1917).

² Tryckt i Förarbeten till Sveriges rikets lag 1666—1686, utg. av J. E. ALMQUIST 1933. Jfr STIERNHÖÖK: De jure Sveonum et Gothorum vetusto (1672), s. 197.

utan tvivel', utbrister Stiernhöök, 'hava vi från början varit ett folk med gemensamt ursprung och haft samma tungomål och sedvänjor.' Ej heller denna hypotes är Stiernhööks egendom. Hans källa är uppenbarligen Olavus' Petri krönika, där det bl. a. heter: »Det är ganska likt, ja det kan ock icke fela, att tyskar, svenskar, danskar [och] norskar hava fordomdags alla varit ett folk, och där är tungomålet nog bevis till, ty att i förtiden hava de alla haft ett tungomål . . . Så kan det ock med mång annor stycke bevisas, att de varit ett folk. Ty att gamla latinska historieskrivare hava mycket skrivit om de tyske landsseder, hurudana regemente och väsende de hade, vilket ännu mera hållas i dessa tre riken än i Tyskland.»

Stiernhöök övergår därefter till att behandla frågan om våra lagars ursprung. Även på denna punkt har man inom litteraturen i Stiernhöök velat se föregångsmannen eller representanten för en ny idé, som först i våra dagar via naturvetenskapen slagit igenom inom historieforskningen. Sålunda påpekar H. Schück¹, hurusom vetenskapsmännen i äldre tid föreställde sig en lag såsom stiftad av någon enskild vis man, som genom denna insats med ett slag höjt folket från fullkomlig laglöshet till civilisation, under det att Stiernhöök istället byggde på utvecklingsidén eller tanken att det högre vuxit fram ur det lägre, t. ex. lagen ur sedvänjan. Sedermera har K. G. Westman i en uppsats om Utvecklingsidén i den svenska rättens historia (1926)² påvisat, att denna idé i själva verket mycket länge haft hemortsrätt i vårt land. Sålunda vore den tydligt uttalad redan i Upplandslagens stadfästelse av år 1296. Utvecklingsidén är dock icke så klart utformad av Stiernhöök, som man skulle kunna tro. Han utgår nämligen ifrån, att vissa folk haft en bestämd upphovsman att tacka för sina lagar och nämner därvid bland spartanerna Lycurgus, bland atenarne Solon och bland kretenserna Minos, men, säger han, 'de flesta lagars ursprung är dunkelt'. Det är dessa sistnämnda lagar, som förklaras småningom ha utvecklat sig ur sedvänjan, och särskilt har det gått till så hos germanerna. Ty säger icke Tacitus: 'Hos dem gällde goda seder för mer än annorstädes goda lagar'.³ En annan källa,

¹ H. SCHÜCK [och K. WARBURG]: Illustrerad svensk litteraturhistoria, 2:dra uppl. (1911), s. 395, 3:dje uppl. (1927), s. 279.

² Tryckt i: Nordiska juriststämman i Stockholm och Uppsala 5—18 sept. 1926.

³ TACITUS: Germania, cap. 19.

som Stiernhöök själv, förutom Tacitus, säger sig ha utnyttjat i detta sammanhang, är konung Birgers förord till Upplandslagen. Att även stadfästelsen studerats vid samma tillfälle förefaller högst troligt. Enligt Stiernhöök var emellertid sedvänjan ej lagens enda utgångspunkt. Vid sidan härav tillkom även folkets beslut och konungens påbud. 'Ty', skriver Stiernhöök, 'konungens vilja gällde ofta såsom lag; giltigt var även vad folket beslutat, även om konungen understundom ej gav sitt bifall härtill'.

Att Stiernhöök ej heller på detta område har något egentligt nytt att förmäla, visar en jämförelse med vad Olavus Petri mer än 100 år tidigare yttrat i sin krönika om samma sak.¹ »Och skall man veta», säger denne författare, »att fordomdags voro icke så många saker uträttade i beskriven lag, som nu är. Ty att mesta sakerna stodo i konungens villkor, huru han straffa ville. Ja, i förstone hade de ingen lagbok, utan konungen var själv lagboken, så att vad honom syntes rätt vara, det var lag . . . Så voro dock med tiden några få stadgar beskrivna men ganska enfaldiga . . . Men med tiden vart lagboken mer och mer förbättrad.»² Här återfinna vi i själva verket samma utvecklingsidé, för vilken Stiernhöök blivit så berömd, och att han läst denna del av Olavus' Petri krönika framgår bl. a. av att han nästan ordagrant därifrån tillägnat sig den ohistoriska notisen om att den svenske konungens vilja i förtiden gällde såsom lag. F. ö. har Stiernhöök på annat ställe i sin bok (s. 9)³ direkt hänvisat till Olavus' Petri beskrivning rörande de äldsta lagarna, vilket tydligt visar, att dennes krönika, ehuru otryckt, just i denna del ingalunda varit okänd för honom.⁴

Stiernhöök kommer därefter in på spørsmålet, vid vilken tidpunkt våra äldsta lagar upptecknats i skrift. Svaret på denna fråga har han eftersökt i den för honom tillgängliga litteraturen, och han har därvid funnit, att några författare försäkrat, att det skett under konung Inge d. y.:s, andra under konung Ingiälds

¹ Jfr på denna punkt även LOCCENII *Antiquitates* (2:dra uppl. 1654), s. 54. Såsom källa åberopar L. Olavus' Petri krönika.

² Att Olavus Petri haft tillgång till flera landskapslagar än dem, som numera finnas i behåll, framgår av flera uttalanden i hans krönika, t. ex. en uppländsk lag från förra hälften av 1200-talet. Jfr HOLMBÄCK-WESSÉN: *Svenska landskapslagar*, Ser. I, Upplandslagen (1933), s. 9.

³ Jfr Bilagan, nedan s. 38—39.

⁴ Jfr K. B. WESTMAN i inledningen till Olavus' Petri samlade skrifter, Bd 4 (1917), s. x, not 2.

regering. Den förra åsikten har Stiernhöök sannolikt hämtat från Johannes Messenii förord till Ragvald Ingemundssons latinska översättning av landslagen (tryckt 1614). Den senare åsikten återfinnes i förordet till 1607 års tryckta upplaga av Upplandslagen. I avsikt att förena de olika uppgifterna uppställer Stiernhöök olika alternativ. Han tänker sig till en början, att den äldsta laguppteckningen kan ha påbörjats under konung Ingiäld och sedermera avslutats under konung Inge d. y., eftersom de regerat efter varandra med en mellantid av endast 17 år. De båda konungarna har Stiernhöök identifierat sannolikt med tillhjälp av Erik Schroderus' svenska översättning av Johannes Magnus' historia (tryckt 1620)¹, eller möjligen medelst Jacobus Gislonis' 1592 utgivna Chronologia. I bägge dessa källor återfinnas nämligen kronologiska uppgifter, som stämma med Stiernhööks uträkning rörande regentlängderna. Ingiäld har Stiernhöök tydligen ansett identisk med en viss konung Ingevall, som säges ha regerat år 883 efter Kristus, och Inge d. y. åter har han funnit vara densamme som Inge II Olofsson, som regerade år 900 efter Kristus. Mellantiden blir alltså precis 17 år.

Vid närmare betänkande anser sig emellertid Stiernhöök böra föredraga en annan åsikt, nämligen att det i båda fallen varit fråga om en och samme konung, nämligen Ingiäld. Till denna slutsats har han kommit av följande tre skäl. Dels omtala hans nyss anförda källor, att Ingevall även gått under namn av Ingell, dels måste konung Birgers vittnesbörd i Upplandslagen härom anses tungt vägande, och dels slutligen framginge av åtskilliga lagmanuskript, att de avfattats i Birka, som under Ingiälds tid varit konungens residensstad. På grundval av denna utredning fastslår Stiernhöök tiden för nedtecknandet av våra äldsta lagar, närmare bestämt svealagarna, till 'kort efter Karl den stores tid, då vårt folk ännu icke omvänts till den kristna tron'.

I detta fall torde det vara lämpligt att granska Stiernhööks skäl och bevis ur modern synpunkt. Det första skälet, att Ingevall även kallats Ingell, kan lämnas åt sitt värde i detta sammanhang. Det visar endast, att Stiernhöök i likhet med sin samtid blint litat på de forntida regentlängder, vilka, som vi nu veta, endast existerat i Johannes Magnus' fantasi. Det andra skälet är här av större intresse. I 1607 års tryckta upplaga av Upplandslagen, närmare

¹ Johannes Magnus' eget arbete saknar som bekant en detaljerad kronologi.

bestämt i konung Birgers företal, står verkligen, att Viger Spa, den hedniske uppländske lagmannen, varit »utsänd av Ingiäld, Svea konung». Ser man emellertid närmare på den sista citerade satsen, som f. ö. icke återfinnes i några nu kända skrivna exemplar av Upplandslagen, är det anmärkningsvärt, att utgivaren, den bekante Jonas Bure¹, satt denna inom parentes. Anledningen härtill är numera känd. De inom parentes satta orden ha i själva verket införts i den tryckta upplagan på befallning av Karl IX. Man frågar sig då onekligen om orsaken till denna häpnadsväckande handling, och varför just konung Ingiäld blivit utsedd till Viger Spas kungliga samtida. I de äldre svenska krönikorna hade alltifrån prosaiska krönikan förekommit en viss konung Ingeller, om vilken det berättades, att han räddes så för Ivar Vidfaren, att han inbrände sig med allt sitt folk.² Redan denna notis ger vid handen, att det var fråga om den från isländska källor välbekante Ingiald Illråde. Emellertid fanns det intet i denna enda notis, som skulle ha kunnat inge Karl IX den tanken, att just denne konung haft något intresse för lagstiftning. Den fullständiga berättelsen om Ingiald Illråde, sådan den framträder hos Snorre Sturluson, skulle däremot möjligen ha varit ägnad att framkalla en dylik tanke. Ty då det centrala i Ingiald Illrådes historia som bekant är, att han genom svek underlade sig så gott som hela Sveaväldet genom att avliva ej mindre än 12 småkonungar, ligger det tämligen nära till hands att antaga, att en dylik maktutvidgning också måste ha medfört viktiga lagstiftningsåtgärder. Frågan blir då, om Karl IX, som är bekant för sitt personliga intresse för antikviteterna³, kan antagas ha ägt kännedom om den utförligare historien om Ingiald Illråde, ehuru denna på hans tid ännu ej blivit införlivad med den svenska historieskrivningen. Eller med andra ord: Har Karl IX varit i tillfälle att taga kännedom om Snorre Sturlusons konungasagor? Något bindande bevis härför kan tills vidare ej presteras, men det är en händelse, som ser ut som en tanke, att redan tretton år, innan Karl IX i samband med Upplandslagens tryckning visat sitt intresse för konung Ingiälds lagstiftningsverksamhet,

¹ Ett ganska starkt bevis för att Jonas Bure utgivit Upplandslagen 1607 har nyligen framlagts av S. HENNING i hans skrift: *Upplandslagens redigering och dess handskrifter* [i *Arkiv för nordisk filologi* (1932), s. 121—55].

² Jfr Löw, a. a. D. I, s. 16, n. 11.

³ Se t. ex. *Svenskt biografiskt lexikon*, Bd 6 (1926), s. 699.

Själlandsprästen Jens Mortenssøn hade låtit trycka en bok med titeln: *Norske Kongers Krønike oc bedriff* indtill . . . 1263, vilken bl. a. innehåller en för första gången i tryck tillgänglig fullständig redogörelse för Ingiald Illrådes öden enligt Snorres version i *Heimskringla*. Då nu Viger Spa i förordet till *Upplandslagen* uttryckligen omtalas ha levt under hednatiden, har möjligen Karl IX utnyttjat sin nyförvärvade kunskap om de svenska hednakungarna för att i någon mån söka datera tidpunkten för Viger Spas verksamhet. Och för att göra sin kunglige gynnare till viljes har Jonas Bure insatt notisen i själva texten, ehuru han genom en parentes om de införda orden förmodligen velat utmärka deras karaktär av interpolation. Om detta varit meningen, har dock åtgärden icke haft önskad effekt, ty samtiden trodde utan tvivel, att den tillagda notisen verkligen stått i konung Birgers företal, och då den sedermera upprepades i följande upplagor av *Upplandslagen* ända fram till Schlyters edition (1834), får man ej förundra sig över att även Stiernhöök tagit den för god.

Stiernhööks tredje och sista skäl för våra skrivna lagars höga ålder var som nämnts, att åtskilliga lagmanuskript syntes giva vid handen, att de avfattats i Birka, som på Ingjalds tid varit konungarnas residensstad. Detta påstående är icke så förvånansvärt, som man möjligen skulle vara böjd att tro. Ända till vår tid har nämligen bevarats ett flertal laghandskrifter, innehållande Kristofers landslag, vilka inledas med en rubrik av något växlande lydelse, men som går ut på att föreliggande lagbok är Sveriges landslag, som första gången utgivits på Björkö, medan denna var huvudstad, och sedermera förbättrats av efterföljande konungar. Dylika rubriker äro i allmänhet avfattade eller avskrivna under loppet av hela 1500-talet.¹ Från nämnda sekels slut härstammar den i en dylik rubrik ingående uppgiften, att Björkö år 832 var huvudstad i Sverige, och att landslagen där var stadgad och utgiven.² Denna tradition — med undantag av tidsuppgiften — möter första gången i ett riksbets råds dombrev från 1507,³ där det talas om »den äldsta lagen, som somliga nu kalla Björkölagen». Denna benämning förutsätter givetvis bekantskap med Rimberts

¹ Se t. ex. KrLL (Schlyter) n:ris 6, 36, 56, 126 och 150.

² Se t. ex. KrLL (Schlyter) n:o 70.

³ Tryckt hos C. G. STYFFE: *Bidrag till Skandinavians historia*, D. 5 (1884), s. 227.

»Vita Ansgarii», och det är därvid anmärkningsvärt, att detta arbete översattes till svenska först vid mitten av 1400-talet.¹ Den förste historieskrivare, som visat sig ha känt till Ansgars liv är Ericus Olai i sin på 1460-talet författade »Chronicon Regni Gothorum».² Däremot synes arbetet icke ha varit bekant för författaren till prosaiska krönikan, vilket verk tillkommit ett årtionde tidigare. Under sådana förhållanden är det ytterst osannolikt, att traditionen om Björkölagen kan ledas längre tillbaka än till något av medeltidens sista decennier. Hur har denna då uppkommit? I första rummet skulle man vilja gissa på en förblandning med Bjärköarätten, men någon dylik lag har näppeligen varit allmänt känd under denna tid. Visserligen finns i flera handskrifter av Magnus Erikssons stadslag införd en rubrik, som omtalar jämväl denna lag såsom en gammal Björkölag, men dylika laghandskrifter äro, så vitt känt, samtliga först från senare hälften av 1500-talet³ och hava således icke kunnat influera på landslagens motsvarande benämning.⁴ Egendomligt nog har å andra sidan Magnus Erikssons stadslag icke i någon till våra dagar bevarad laghandskrift kallats Björkölag.⁵ Delvis beror väl detta på att ytterst få nya handskrifter av den äldre landslagen tillkommit efter 1500. Men intet hade ju hindrat, att rubriken sedermera införts i äldre exemplar, vilket faktiskt förekommit beträffande Kristofers stadslag.⁶ Förklaringen till rubrikens införande i den yngre landslagen skulle emellertid kunna tänkas stå i samband med förhållandena vid samma lags genombrott i praxis. Som bekant var det på sedvanerättslig väg, som Kristofers stadslag småningom in emot 1500-talets mitt lyckades undantränga den äldre landslagen.⁷ Hur detta faktiskt gått till är emellertid obekant. Bl. a.

¹ En dylik översättning är tryckt i Fornskrift-sällskapets samlingar, Bd 34 (1902). Jfr K. B. WESTMAN i Svenskt biografiskt lexikon, Bd 2 (1920), s. 69.

² Jfr Löw, a. a. D. 1, s. 38, n. 4.

³ »Byrköö rett» i betydelse av stadslag omtalas även i OLAVUS' PETRI krönika. Se f. ö. SCHLYTER MESTL, s. LXXI.

⁴ Se t. ex. MESTL (Schlyter) n:ris 53, 56, 65 och 69.

⁵ MELL kallas istället stundom för S:t Eriks lag, se t. ex. Schlyter n:ris 68 och 82 (båda från omkring år 1500).

⁶ Se t. ex. KRLL (Schlyter) n:o 6.

⁷ K. G. WESTMAN: De svenska rättskällornas historia (1912), s. 43; J. E. ALMQUIST: Tidelagsbrottet (1926), s. 15, och Strödda bidrag till familjerättens historia (1932), s. 38. Från Dalarne finnes belagt, att MELL begagnats av en viss

av de bevarade laghandskrifternas successiva ökning i antal torde man dock kunna sluta, att Kristofers landslag först småningom mer eller mindre insmusslats i de olika domsagorna. Detta kunde ske så mycket lättare, som de båda redaktionerna av landslagen voro så pass lika, att endast en i lagen väl bevandrad person kunde märka skillnaden. Möjligen kan den från början påtagliga obenägenheten att begagna den nya lagboken¹ ens i högsta instans hava haft ett samband med den politiska situationen under medeltidens sista decennier. Den nya landslagen hade utfärdats av en dansk unionskonung, och förändringarna i lagen hade närmast tillkommit för att gynna den världsliga och kyrkliga aristokratiens intressen.² Under sådana förhållanden är det förklarligt, varför det på allmogen stödda nationella partiet med Karl Knutsson och Sturarna i spetsen ej velat acceptera den nya lagboken. I varje fall hava rådsherrarna 1507 i ett beryktat rättegångsmål med tystnad förbigått densamma på ett sätt, som klart utvisar, att den dåvarande regeringen ej ansett sig kunna lägga 1442 års redaktion till grund för sin lagskipande verksamhet.³ En återklang från denna nationella uppfattning går igen i ett utkast till Kungl. Maj:ts dom från år 1587,⁴ där det talas om att en lagbok under konung Kristofers regering, då »många utlänningar rådde här i riket och gjorde vad de ville, blev förändrad eller [o: och ?] utspridd». Godtages denna hypotetiska förklaring

tingsrätt ännu 1547. J. E. ALMQUIST i Personhistorisk tidskrift 1932, s. 95. Se f. ö. P. A. ÖSTERGREN: Till historien om 1734 års lagreform, D. 1 (1902), s. 7, n. 2.

¹ K. H. KARLSSON har i Historisk tidskrift 1884, s. 277, påstått, att ett visst dombrev från år 1444 skulle utvisa, att KrLL då tillämpats på ett »räfsteting» i Strängnäs, men det är vida sannolikare, att det här blott är fråga om tillämpning av 1413 års rättegångsstadga (tr. i SD n:o 1702). Något annat fall, då KrLL skulle hava tillämpats under 1400-talet, har icke påvisats inom litteraturen.

² H. HJÄRNE: Om förhållandet mellan landslagens båda redaktioner (1884), s. 16. Jfr E. HERTZBERG: De nordiske Retskilder (1890), s. 122, n. 1.

³ Se härom närmare J. E. ALMQUIST: Strödda bidrag till familjerättens historia (1932), s. 25 ff., 39 och 42. Som ytterligare belägg framhåller HERTZBERG, a. a., s. 123, att riksrådet i en stadga av den 23 aug. 1474 funnit sig föranlåtet att införa flera från KrLL hämtade bestämmelser utan att med ett enda ord antyda, att de, såsom stående i denna lagbok, allaredan skulle vara att betrakta som gällande rätt. Förhållandet, att den uppsaliensiske ärkediakonen Ragvald Inge-mundsson på 1480-talet tog sig för att översätta MELL till latin, ansér HERTZBERG även tala för att KrLL vid denna tid ej allmänt tillämpats i praktiken.

⁴ Tryckt i Historiska handlingar, D. 27: 1 (1924), s. 155 ff.

av händelseförloppet, skall det visa sig, att den väl passar in i sammanhanget. Med denna utgångspunkt är det också lätt att förstå, varför konung Kristofers stadfästelsebrev av den 2 maj 1442 icke återfinnes i mer än en enda laghandskrift, en omständighet, som vållat mycken huvudbry, och som t. o. m. framkallat hypotesen, att stadfästelsebrevet skulle vara en förfalskning.¹ En lagbok, som inleddes med den förhatliga unionskonungens stadfästelse, skulle sålunda förmodligen haft föga utsikt att slå igenom.² Ett positivt medel, som även var ägnat att underlätta spridningen,³ var att söka giva den nya redaktionen ett sken av ålderdom. Och detta har tydligen i ett flertal fall skett genom att i en särskild rubrik benämna den Björkölagen, varigenom en läsare lätt bibragtes den tron, att lagen varit gällande sedan hedenhös. Då rådsherrarna 1507 underkänna den äldsta lagen, vilken »somliga nu kalla Björkölagen», ha de tydligen trott på tillvaron av en dylik lag utan att känna till, att härmed i själva verket åsyftades Kristofers landslag.

Om allt detta visste Stiernhöök så gott som ingenting. Han har blott sett några av de omtalade rubrikerna i vissa laghandskrifter och drager därav slutsatsen, att landslagen i dess äldsta skriftliga avfattning måste härstamma från 800-talet. På ett annat ställe i sin bok nämner han årtalet 832 såsom landsrättens begynnelse,⁴ vilken uppgift han likaledes synes ha hämtat från en rubrik till Kristofers landslag.⁵ Enahanda uppfattning går f. ö. igen hos den samtida litteraturen, varvid dock bör observeras, att Loccenius antagligen fått uppgiften från Stiernhöök, vilken han citerar i detta sammanhang. Stiernhöök åter har efter allt att döma hämtat själva uppslaget från borgmästaren Hans Olofsson, som i sin 1620 författade versifierade inledning till en kommentar över stadslagen⁶, uttrycker saken på följande sätt:

¹ H. HJÄRNE i nyss anf. arbete.

² Jfr HERTZBERG, a. a., s. 122, n. 1.

³ Ett tredje sätt, som dock tycks ha praktiserats först under 1500-talets senare hälft, var att låta Kristofers lag inledas med Upplandslagens eller Södermannalagens stadfästelse, resp. företal, förändrade så till vida, att de avsågo att passa en lag för hela riket. Jfr H. HJÄRNE, nyss anf. arb., s. 9.

⁴ Jfr Bilagan, nedan s. 48.

⁵ Jfr ovan s. 16.

⁶ Tryckt i Riksrådet Johan Skyttes kommentar till stadslagen, utg. 1905 av E. Wolff, s. xxxvii. Att Stiernhöök känt till denna kommentar framgår bl. a.

»Men landslags ursprung och hävd försänd
är först kommen från Björkö's strand,
som fordom kallades Björkö's lag
och äldst är nu uppå denna dag».¹

Om nu landslagen, som Stiernhöök menar, existerat ända från 832, uppstår frågan, i vilket förhållande denna lag stått till de landskapslagar, om vilkas tillvaro han ingalunda svävade i okunnighet. Det visar sig då, att Stiernhöök för äldre tid helt enkelt identifierat landslagen med Upplandslagen.² I överensstämmelse härmed har han sökt förklara tillvaron av de övriga landskapslagarna på sådant sätt, att Uppsalakonungen måhända i medvetande om sin politiska svaghet skulle ha tillåtit de olika landskapens invånare att tillämpa sina egna lagar, ehuru de egentligen bort följa Upplandslagen. Ty Uppsalakonungen var för mer än de övriga småkonungarna och dessutom ett slags överdomare i förhållande till dessa, varvid han alltid dömde efter Upplandslagen.³ Uppgiften om Uppsalakonungens supremati har Stiernhöök hämtat från Snorre Sturluson.⁴

Stiernhöök beskriver därefter i tur och ordning de landskapslagar han kände till, vilket var så mycket lättare, som de på ett undantag när voro tryckta. Notiserna om varje lag äro synnerligen torftiga och innehålla så gott som intet nytt utöver vad utgivarna meddelat bl. a. i sina företal. Såsom exempel må nämnas Östgötalagen, som Stiernhöök anser sig kunna datera till Karl Sverkerssons, Knut Erikssons och Birger Jarls tid så till vida, att lagen upptecknats under den förstnämnde konungens regering och sedermera 1168, 1251 och 1260 reviderats av de senare regenterna. Dessa ur modern synpunkt en smula godtyckligt valda tidsupp-

därav, att en egenhändigt gjord avskrift av kommentaren återfinnes bland hans efterlämnade papper (i Västmanlands-Dala nations bibliotek, Uppsala).

¹ I Axel Leijonhufvuds krönika från år 1608 omtalas också landslagen vara »av hedenhös». Jfr Historisk tidskrift 1933, s. 407.

² Jfr LOCCENII Antiquitates (andra uppl. 1654), s. 57, där det bl. a. heter: »Uplandicarum legum, quæ alias Biörkolagh, a metropoli olim Uplandiæ Birka nuncupatæ, præcipua quondam autoritas fuit».

³ Jfr CL. ÅKERMANS företal till Västmannalagen (1666).

⁴ Jfr Olov den heliges saga, kap. 76. På annat ställe i De jure (s. 197) åberopar Stiernhöök uttryckligen Snorre. Se ock Förarbeten till Sveriges rikets lag 1666—1686 (ed. J. E. Almquist), s. 56, n. 2.

gifter äro direkt tagna från Östgötalagens tryckta titelblad 1643 och senare år. Stiernhöök tillägger för sin del endast, att även Magnus Ladulås måste ha förbättrat lagen, vilket skulle framgå av Widerboabalken kap. 35, där hans namn vore nämnt. Widerboabalken är tryckfel för den balk, som kallas Vapamal ok saramal, men i övrigt är den senare iakttagelsen riktig. De år 1672 ännu otryckta Gotlandslagen, Bjärköarätten, Visby stadslag och Smålandslagens kyrkobalk omnämnas icke av Stiernhöök.

Det finns emellertid ett område på landskapslagarnas gebit, där Stiernhöök gjort en verklig och bestående insats, och det är identifieringen av Dalalagen. H. Schüek giver i ett kortfattat Bidrag till frågan om Dalelagen (1891)¹ en livfull skildring av förloppet, vilken här förtjänar återgivas in extenso:

»Av den s. k. Dalelagen finnes som bekant en enda handskrift, vilken Stiernhöök — förmodligen på 1660-talet — påträffade i Stockholm och sedermera skänkte till Archivum Regni, från vilken samling exemplaret övergått till Kungl. Biblioteket, där det nu förvaras. Då manuskriptet led av den betänkliga bristen att sakna titel, visste Stiernhöök först icke vad det var för en lag, han här återfunnit. Men så mycket såg han naturligtvis genast, att det ej var någon av de landskapslagar, som förut voro kända och utgivna. Det gällde således att bestämma sig för någon, som på hans tid redan ansågs vara förlorad. Han tänkte då först på 'Smålands, Ölands, Närke och Värmlands lagböcker, vilka konung Karl IX nu för sextio år sedan haver lovat av trycket vilja utgå' och han bestämde sig gissningsvis för Värmlands lag, enär åtskilliga stadsganden i den nyfunna handskriften tycktes häntyda på detta landskap. Men så fick han se en 'förmämlig mans skrift', vilken innehöll några 'för en rund tid sedan' gjorda utdrag ur Helsingelagen och Dalelagen. Då ett ur Dalelagen gjort citat ordagrant överensstämde med ett stycke (BB:s första kapitel) i den nyfunna lagboken, blev han övertygad om, att denna i själva verket var en Dalelag, om vars tillvaro han visserligen hört talas, men på vilken han dock ansett sig böra tvivla, enär Dalarne ej utgjort ett särskilt lagmansdöme, utan i judiciellt avseende hört samman med Västmanland.»

Tidpunkten för själva identifieringen har numera kunnat bestämmas till någon gång mellan april 1667 och april 1668.² Enligt

¹ Tryckt i Språkvetenskapliga sällskapets i Upsala förhandlingar (1888—91).

² Jfr mitt förord till Förarbeten till Sveriges rikets lag 1666—1686, s. 5.

anteckning å det i Kungliga Biblioteket förvarade manuskriptet har detta av Stiernhöök inlevererats till kungliga kansliet under augusti månad 1669. Men under sådana omständigheter måste åtminstone ett uttryck i Schücks framställning justeras. Stiernhöök har aldrig varit i tillfälle att få »se» den förnämliche mannens skrift, ty vid denna tidpunkt var han sedan åtskilliga år tillbaka fullständigt blind. Vid identifieringen av Dalalagen har Stiernhöök säkerligen haft hjälp av sonen Olof, som just under åren 1667—68 tjänstgjorde som »sin blinde faders både öga och hand».¹ Det tyckes ha varit meningen, att Stiernhöök själv skulle utgiva Dalalagen genom trycket. Till den ändan författade han också ett företal, innehållande de skäl, som enligt hans åsikt talade för den nyfunna lagbokens karaktär av Dalalag. Redan 1674 låg arbetet under pressen.² Sedan Stiernhöök i juni 1675 avlidit, fortsattes utgivningsarbetet istället av Hadorph, och året därpå utgavs lagen genom trycket jämte bl. a. Stiernhööks företal. I detta företal angives såsom det förnämsta skälet för den nya åsikten, att en arvsregel i lagboken förklarades ha varit gällande »sedan Dala byggdes».

Efter Stiernhööks tid har hans hypotes utsatts för en omild kritik dels av G. E. Sundström i en akademisk avhandling 1827 under professor J. E. Boëthius' presidium, dels av C. J. Schlyter i flera olika arbeten. Den förre ansåg den s. k. Dalalagen vara ett av en enskild person gjort förberedande utkast till Västmannalagen, under det att den senare påstod samma lag vara en äldre redaktion av Västmannalagen. Schlyters huvudargument var det

¹ Jfr Olof Stiernhööks år 1676 tryckta likpredikan med personalier. Ur denna källa må följande citeras rörande Olofs verksamhet under 1660-talet: »Sedan han utav den moskovitiska resan lyckligen och med hälsan hemkommen var, haver hans käre fader för sina egna förhindres och andra många kommissioners skull i sitt ställe uppdragit honom justitieförvaltningen vid sina häradsrätter uti Örbyhus' län som ock förskaffat honom uti riksens archivo fritt tillträde att göra sig av kongl. revisions- och andra præjudicatis över de åtskillige i lagen disputerlige och stridige mål och ärender en säker och grundad praxim och vetenskap, den han ock dag från dag under det verket, som hans käre fader då för tiden över vår svenska lag förehade, styrkte och förökade». Med det lagarbete, som här omtalas, åsyftas Johan Stiernhööks förslag till ärvda- och giftermålsbalkarna (numera tryckta i Förarbeten till Sveriges rikets lag 1666—1686).

² Handlingar rörande Skandinaviens historia, Bd 20, s. 335. Jfr H. SCHÜCK: Bidrag till frågan om Dalelagen, s. 42.

redan av Stiernhöök påpekade förhållandet, att Dalarne under medeltiden ej utgjort egen lagsaga utan lydde under Västmanlands lagman, varav följde, att lagen måste ha gällt ej endast i Dalarne utan även i Västmanland. Lagen omtrycktes därför av Schlyter 1841 under titeln »äldre västmannalagen». Sedermera ha emellertid en rad författare, såsom R. Tengberg (1875)¹, K. H. Karlsson (1889)², H. Schück (1891)³ och P. Girgensohn (1908)⁴ på olika grunder underkänt den schlyterska bevisföringen, och f. n. synes det stå utom allt tvivel, att trots allt den blinde Stiernhöök träffat det rätta, och att sålunda den av honom identifierade lagboken verkligen innehållit en Dalalag.⁵ Till de skäl, som framhållits av nyssnämnda författare såsom stöd för Stiernhööks hypotes, vill jag lägga, att även rikskansleren Erik Sparre utgått från tillvaron av en Dalalag, ur vilken han vid ett tillfälle anfört ett citat i en av honom författad skrift från 1570-talet.⁶

Men vi återvända till Stiernhööks framställning av den yttre laghistorien i *De jure*. Efter redogörelsen för landskapslagarna går Stiernhöök in på det intressanta spörsmålet om stadsrättens ursprung. Först diskuteras därvid frågan, huruvida några stadsrätter alls existerat vid sidan av landskapslagarna, då enligt Stiernhööks mening i de senare aldrig hänvisas till någon stadslag.⁷ Denna fråga besvaras dock av Stiernhöök jakande, emedan stadsbornas speciella levnadssätt även i äldsta tider måste ha framtvungit behovet av särskilda regler. F. ö. ansåg Stiernhöök sig ha funnit ett bevis härför i staden Viborgs privilegier, enligt vilka Viborg skulle få begagna samma stadsrätt, som borgarna använde i Uppsala. Dessa privilegier hänför Stiernhöök till Erik den heliges tid eller ungefär 100 år före Stockholms grundläggning. Misstaget beror på att privilegierna utfärdats av konung Erik,

¹ Om den äldsta territoriala indelningen och förvaltningen i Sverige.

² Historisk tidskrift, Bd 9, s. 45.

³ Nyss anf. arbete.

⁴ Historiska studier tillägnade H. Hjärne, s. 39—58.

⁵ Ur en viss synpunkt skulle man dock i enlighet med SCHLYTER kunna tala om Dalalagen som en äldre västmannalag, då den i sin ursprungliga version säkerligen bestått av rättsregler, hämtade från Västmanland.

⁶ Tryckt i Historiska handlingar, D. 27: 1, s. 95 ff.

⁷ Denna mening är dock felaktig. Se t. ex. VmL, TmB 12: 3, där hänvisning sker till stadslag. Att Stiernhöök ej observerat detta, är så mycket egendomligare, som CL. ÅKERMAN påpekat detta förhållande i sitt företal till nämnda lag (1666).

och då vissa kopior innehållit årtalet 1103 istället för 1403, som är det rätta,¹ har tanken vänts till Erik den helige istället för Erik av Pommern, ehuru årtalet 1103 ej heller passar in på den förre. Egendomligt nog kände Stiernhöök ej till Bjärköarätten,² men säger sig ha sett Söderköpingsrätten,³ vilket senare förhållande styrkt honom i den tron, att varje stad haft sina egna lagar, statuter och privilegier. Icke desto mindre anser Stiernhöök, att den allmänna stadslagen, ehuru den i sitt utvecklade skick måste ha

¹ Jfr Privilegier, resolutioner och förordningar för Sveriges städer, D. I (1927), utg. av N. Herlitz, s. 62.

² Bjärköarätten är som bekant bevarad till våra dagar blott i ett enda fullständigt exemplar eller detsamma, som legat till grund för Hadorphs edition av år 1687, och som ursprungligen använts i staden Lödöse. Dessutom finnes ett kortfattat fragment infört i en medeltida kodex av Södermannalagen, varav man dragit den slutsatsen, att lagen tillämpats förutom i Stockholm, Jönköping och Lödöse även i någon sörmländsk stad. Ang. Bjärköarätten, se närmare A. SCHÜCK: *Det svenska stadsväsendets uppkomst* (1926), s. 336 ff., samt G. BOLIN: *Stockholms uppkomst* (1933), s. 306 ff. — Hadorph är emellertid icke den förste inom litteraturen, som känt till Bjärköarätten. Denna lag återopas nämligen redan 1621 av borgmästaren i Linköping HANS OLOFSSON i hans kommentar till stadslagen (Tj.B 18). Det heter där bl. a.: »Börkösslagh håller icke så strängdt i dætha stycket, uthan allena 6 öra för theth han steegh up och 6 öra aff igen, huilket då war en lödigh mark silff». Det är tydligen Bj.R 10: 1, som här åsyftas, ehuru bötessatserna här angivas till belopp, som äro dubbelt högre än i den bevarade texten. Uttrycket Börkösslagh i citatet utesluter möjligheten, att förf. hämtat innehållet från DL, BB 29 eller VmL, MB 26: 16, i vilka analoga stadganden förekomma. Även i de sistnämnda lagarna uppgå f. ö. hithörande bötessatser till blott tre öre på varje ställe. Jfr ock ÖgL, BB 26: 2, där det heter: »Nu takær man hæst manz riþær mæþ innan hærezs böte firi siæx öra». — Hans Olofssons kommentar är i hithörande del ej tryckt, men författarens eget exemplar återfinnes i UB, sign. B 190 a. En av Stiernhöök egenhändigt gjord avskrift från 1641 förvaras bland dennes efterlämnade papper (i Västmanlands-Dala nations bibliotek, Uppsala). — Tillägget, att 12 öre »då» motsvarade 1 lödig mark silver, är intressant, då det kan sägas i viss mån motsvara den bekanta frasen i VgL: »heta tre (marker) och äro två». Ang. betydelsen av denna fras, se senast T. WENNSTRÖM: *Studier över böter och myntvärden i västgöotalagarna* (1931), s. 34 ff. I varje fall visar tillägget, under förutsättning att dess innehåll hämtats från lagmanuskriptet, dels att bötessatsen sex öre (istället för tre) ej kan bero på felskrivning, dels ock att stadgandet tillkommit mot slutet av 1200-talet. Under sådana förhållanden har Hans Olofsson tydligen ägt tillgång till en numera okänd variant av Bjärköarätten. Huruvida denna variant ursprungligen begagnats i Linköping (jfr DS n:o 4211), är däremot en fråga, som tills vidare måste lämnas oavgjord.

³ Ang. Söderköpingsrätten, se senast H. SCHÜCK: *Johan Hadorph* (1933), s. 197. Jfr C. J. SCHLYTER: *Konung Magnus Erikssons stadslag* (1865), s. LXII.

tillkommit först efter Kristofers landslag,¹ dock leder sitt ursprung från tiden för Stockholms grundläggning. Han föreställer sig sålunda, att Birger Jarl år 1251 haft behov att skapa en särslag för Stockholm, och att denne regent därvid lånat vissa regler från Hansestäderna. Härmed kan jämföras Loccenii uttalande i *Antiquitates* (3dje uppl.), bok 2, kap. 2, där det heter: 'Stadslagen menas vara förordnad eller sammandragen utav Birger Jarl, som levde 1251, till vilket årtal de handskrivna böckerna samma lags början föra'.² Eller som borgmästaren Hans Olofsson kväder 1620³:

»Vill man veta stadslags fader,
var Birger Jarl den gode mader.»

Benämningen Magnus Erikssons landslag existerade näppeligen under början av nyare tiden. Detta var måhända mindre underligt, då ju intet tyder på att konung Magnus Eriksson någonsin stadfäst den under hans tid tillkomna landslagen. Ej heller godtogs den av alla landskap förrän långt efter denne konungs död.⁴ Erik Sparre talade visserligen under 1570-talet om Magnus Erikssons lag, men härmed menade han Södermannalagen, som bevisligen blivit stadfäst under samme konungs regeringstid.⁵ Ej heller författarna från 1600-talets förra hälft, såsom t. ex. Messenius och Loccenius, omtala Magnus Erikssons landslag.⁶ Den förre hade visserligen 1614 tryckt Ragvald Ingemundssons troligen 1481

¹ Ang. detta misstag, se även Förarbeten till Sveriges rikes lag 1666—1686, s. 131, n. 1.

² Citatet är hämtat från Nils Hufwedsson Dals översättning (1728).

³ I förut omtalade inledning till kommentaren över stadslagen.

⁴ Se härom TENGBERG, a. a., s. 74 f., och R. HEMMER i *Tidskrift* utgiven av Juridiska föreningen i Finland 1931, s. 352.

⁵ Jfr J. E. ALMQUIST: *Strödda bidrag till familjerättens historia* (1932), s. 26, n. 1. Att märka är dock, att själva konfirmationsbrevet troligen ej var känt av Sparre. Det återfanns och publicerades först 1676 av J. Hadorph i företalet till Dalalagen. Stadfästelsen omtalas emellertid i Södermannalagens företal dock utan tidsbestämning.

⁶ I Axel Leijonhufvuds krönika från år 1608 heter det härom: »Där finnas åtskilliga lagböcker, som icke i ett och allt hålla lika, därav ock ofta stor villa och tvist i riket förefaller. Och av dem är den enas titel . . . [här följa begynnelseorden i KrLL] och den kallas medellagen (!) och bliver mest brukad. Den andras ingång och titel lyder således . . . [här följa begynnelseorden i MELL]. Och dessa äro i arvfall och sådant något åtskilda, men eljest slätt och grant draga över ett.» Här anförda utdrag finnes tryckt av L. SJÖDIN i *Historisk tidskrift* 1933, s. 411.

utarbetade latinska översättning av Magnus Erikssons landslag, men på det egendomliga sättet, att han ur Kristofers landslag infört början av 1 kap. Kon.B, vilket är det först i ögonen fallande kännetecknet, varigenom Kristofers landslag skiljes från den äldre landslagen.¹ Under förra hälften av 1600-talet trodde man därför, att Ragvald Ingemundsson översatt Kristofers landslag, och denna felaktiga uppfattning hyste bland andra också Stiernhöök.²

Vissa tecken tyda på att Stiernhöök ej heller från början känt till Magnus Erikssons landslag. Sålunda förklarar han, att finnarna icke fingo någon lagbok, förrän Kristofers landslag antogs. Och vidare anser han, som förut nämnts, att den allmänna stadslagen måste ha tillkommit i samband med Kristofers landslag. Vid slutet av sin laghistoria har han emellertid insatt ett stycke,³ som innehåller en redogörelse för den bekanta Örebro-urkunden från 1347,⁴ av vilken han sluter, att Magnus Eriksson vid den tiden genomdrivit, att riket skulle hava en allmän lag, ehuru han misslyckades så till vida, att de särskilda landskapen en längre tid fortsatte att leva efter sina gamla lagar. 'Likväl', säger Stiernhöök, 'underkastade sig småningom de särskilda landskapen denna allmänna lag med vissa reservationer, tills äntligen konung Kristofer med tillhjälp av ärkebiskop Nicolaus Ragvaldi granskade denna lag och utgav den på nytt 1442, sedan den förbättrats på några få punkter'.⁵

Det är här första gången Örebro-urkunden av år 1347 kommer till synes inom litteraturen och därmed upptäckten av en äldre landslag från Magnus Erikssons tid. Äran att ha framdragit denna urkund ur arkivens gömmor tillkommer dock ej Stiernhöök, utan hans goda vän Hadorph, om vilket den senare berättar i sitt företal till Dalelaghen 1676. Dessförinnan hade själva ur-

¹ SCHLYTER: MELL, s. LVI.

² Jfr Bilagan, nedan s. 45.

³ Detta stycke saknas i det tidigare utkastet från 1650-talet (se Bilagan, nedan, s. 50), ett förhållande, som ytterligare bestyrker den ovan i texten framställda hypotesen, att Stiernhöök först på ett relativt sent stadium erhållit kännedom om MELL.

⁴ Senast tryckt i DS n:o 4148.

⁵ I det äldre utkastet (se Bilagan, nedan s. 49) jämför Stiernhöök konung Kristofer med kejsar Justinianus och ärkebiskop Nicolaus Ragvaldi med justitieministern Tribonianus, vilken senare som bekant i spetsen för 16 andra personer moderniserat den gamla romerska rätten.

kunden tryckts av Loccenius i tredje upplagan av *Lexicon juris* (1674).

Efter en kortfattad redogörelse för de försök, som under Karl IX och senare åvägabragts i syfte att revidera landslagen, avslutar Stiernhöök sin framställning av den yttre laghistorien. Såsom av det anförda framgår, har i denna del av *De jure* Stiernhöök föga nytt att komma med i förhållande till sina föregångare. Hur den yttre laghistorien skulle ha kunnat skrivas vid denna tid, har f. ö. Hadorph visat i sitt kort därefter (1676) publicerade företal till *Dalelaghen*, vilket ur stoffsynpunkt är åtskilligt rikare än *De jure*.¹ Anledningen till Stiernhööks bristande förmåga i hithörande avseende är i första rummet att söka i förhållandet, att en framställning av den yttre laghistorien i så hög grad är beroende på urkunds-materialets rikedom. Stiernhööks styrka låg aldrig i att framdraga nytt material. Under senare år lade f. ö. hans blindhet ett direkt hinder i vägen härför. Med begagnande av i huvudsak tryckta urkunder har han istället i sin bok koncentrerat sig på en tolkning av de svenska medeltidslagarna, där hans medfödda juridiska förståndsskärpa och kritiska inställning, ytterligare utvecklade genom 10 års praktisk tjänstgöring i hovrätt och 30 år i revisionen, förskaffat honom välförtjänta lagrar.

¹ Jfr H. SCHÜCK: *Kgl. Vitterhets- Historie- och Antikvitetsakademien, dess förhistoria och historia*, Bd 3 (1933) s. 181.

Förkortningar.

- Bj. R = Bjärköarätten.
DL = Dalalagen.
DS = Diplomatarium Suecanum.
Kr LL = Konung Kristofers landslag.
MELL = Konung Magnus Erikssons landslag.
MESTL = Konung Magnus Erikssons stadslag.
SD = Svenskt diplomatarium från och med år 1401.
VgL = Västgötalagen.
VmL = Västmannalagen.
ÖgL = Östgötalagen.
-

BILAGA

I efterföljande bilaga är till höger om mittstrecket avtryckt första kapitlet av Johan Stiernhööks arbete *De jure Sveonum et Gothorum vetusto* (tidigare tryckt i Stockholm 1672). Till vänster om strecket publiceras nu för första gången ett hittills okänt äldre utkast till samma kapitel, av vilket en samtida avskrift återfunnits i UB, sign. B 191. Enligt mitt förmenande förskriver sig detta utkast från början av 1650-talet. De skäl, som i detta hänseende för mig varit utslagsgivande, äro följande.

Flera omständigheter tala för att Stiernhöök efter 1640, då det äldsta utkastet efter allt att döma sett dagen (jfr förordet till 1672 års upplaga), flera gånger överarbetat detta, allt efter som han erhållit tillgång till nytt stoff. I första upplagan till *Loccenii Antiquitates* (1647) hänvisas sålunda förmodligen till den äldsta redaktionen, men i andra upplagan (1654) har Loccenius tydligen haft tillgång till ett nytt förbättrat utkast. De rättelser och tillägg, som Loccenius meddelar i andra upplagan på det ställe där hänvisning sker till Stiernhöök (jfr ovan s. 4) äro nämligen av den art, att de så gott som nödvändigt förutsätta ett omarbetat utkast som källa. Då nu dessa rättelser och tillägg överensstämma med föreliggande utkast, ligger antagandet nära till hands, att det här är fråga om en avskrift av just den redaktion, som Loccenius åberopat 1654. Övriga kända omständigheter äro icke heller ägnade att försvaga grunden för detta antagande. Sålunda är det fullt tydligt, att författaren till föreliggande utkast icke begagnat den år 1607 utgivna editionen av Östgötalagen, men väl någon av 1643 eller 1650 års upplagor. (Jfr ovan s. 21.) Utkastet kan således i varje fall ej vara identiskt med den äldsta redaktionen. Fästes vidare avseende vid att handskriften i B 191 omtalar författaren som Johannes Stiernhöök, bör tidpunkten för utkastets tillkomst lämpligen framflyttas till efter 1649 eller året för adlandet. Å andra sidan saknas i föreliggande redaktion

någon redogörelse för Skånelagen och Dalalagen i olikhet mot vad som är fallet i 1672 års tryckta edition, vilket tyder på att utkastet tillkommit före 1660-talet eller tiden för Skånes definitiva övergång till Sverige, resp. Dalalagens identifiering.

En jämförelse mellan utkastet och den slutliga redaktionen ger bl. a. vid handen, att den senare är behäftad med ej så få tryckfel, vilka åtminstone delvis kunnat rättas med ledning av utkastet. Främst äro emellertid olikheterna mellan de båda redaktionerna av betydelse för bedömandet av frågan vid vilken tidpunkt de skilda delarna av Stiernhööks framställning rörande den yttre laghistorien avfattats, ävensom huruvida Stiernhöök funnit lämpligt att i någon mån modifiera eller förändra sin tidigare uppfattning. Ett närmare studium av dessa olikheter har resulterat i flera betydelsefulla rön, av vilka åtminstone ett på avgörande sätt bidragit till lösningen av ett ej oviktigt problem i den här ovan införda uppsatsen om Johan Stiernhöök och den yttre laghistorien. (Jfr s. 26, n. 3). Då i denna uppsats på åtskilliga ställen även lämnats upplysning om källorna till första kapitlet av *De jure*, hava de förklarande noterna till efterföljande bilaga lämpligen ansetts böra inskränkas till de delar, som icke i det föregående behandlats.

Vid avtryckandet av de till bilagan hörande texterna har ett noggrant diplomatiskt återgivande i regel åsyftats. Stora bokstäver ha dock ej alltid bibehållits, och förkortningarna ha upplösts samt utskrivits med kursiv stil. Uppenbara skrivfel i utkastet ha rättats med ledning av 1672 års tryck, där så kunnat ske, stundom utan att felet anmärkts. Överhoppade ord och bokstäver ha likväl alltid markerats genom klammer.

De legum Sveo-Gothicarum origine et incremento.

Argumentum.

Scandinaviæ incolæ aborigines. Eorum libertas, leges, mores eorumque mutationes et causæ. Legum Sveo-Gothicarum antiquitas et quando scribi coeperint. Quales primum scriptæ. Leges Vigeri Spaa, Lumberi, Divi Erici, Caroli, Svercheri, Canuti, Birgeri Jarli, Magni Ladulâsii etc. Leges Uplandiæ, Vestmannicæ, Helsingicæ, Sudermannicæ. Leges Vestrogoticæ, Ostrogoticæ, Vermlandiæ, Ölandicæ et Smalandicæ, Finnicæ et municipales. Jus commune Christophorianum.

Tractum illum Septentrionis, quem veteres Scandinaviam appellaverunt, aborigenes incolunt, quorum majores diversis temporibus egressi, nobilissimis Europæ provinciis arma, leges, nomen intulerunt. Gens domi dominationis externæ et impatiens et experts, sedibus suis nunquam pulsa, etsi se invicem pelleret pellereturque, olim quinque, septem, etiam pluribus, diutissime tribus, aliquando [uni], duobus hodie Regibus subiecta, Norvegia sub Daniam in formam provinciæ redacta. Hæ, quod coelo et solo conjungerentur, eadem

3—34232. J. E. Almqvist.

Argumentum.

Scandinaviæ incolæ aborigines. Eorum leges et vivendi instituta mutationibus obnoxia. Unde et quare forma veteris status ignota. Primus legum nostrarum author incertus. Non Zamolxis aut Dicensæus. Non Anacharsis. Leges antiquissimæ cum Germanis communes. Origo et fundamentum scripti juris, a moribus, placitis populi et Regum, mutatis vicinis. Quales primum scriptæ. Quando scribi coeperint. Leges Vigeri Spa, Lumberi, Divi Erici, Caroli, Sverkeri, Canuti, Bergeri Jarli, Magni Ladulasij etc. Leges Uplandicæ, Wesmannicæ, Helsingicæ, Dalicæ, Sudermannicæ. Leges West-Gothicæ, Ost-Gothicæ, Scanicæ, Finnicæ. Leges oppidanæ seu municipales. Jus commune Christophorianum.

Tractum illum Septentrionis, quem veteres Schantiam, Scandiam seu Scandinaviam appellaverunt, indigenæ incolunt, quorum majores diversis temporibus egressi, nobilissimis Europæ provinciis arma, leges, nomen intulerunt. Gentes domi dominationis externæ et impatientes et expertes, sedibus suis nunquam pulsa, etsi se invicem bellis lacerassent, olim quatuor, quinque, etiam pluribus, diutissime tribus, aliquandiu uni, hodie duobus Regibus subjectæ, Norvegia sub Daniam in formam provinciæ redacta. Hæ, quod coelo et solo conjungerentur, etiam per connubia

lingva et regiminis forma, *etiam* per connubia et commercia mixtæ, antiquitus iisdem pene legibus, vivendi institutis, vixisse deprehenduntur, quæ tamen qualia ab initio fundata primæva et, ut sic dicam, originaria, in tanta tam vasti temporis obscuritate difficile est invenire. Ut enim habitus, lingva, cultus, mores, ita et leges per singula fere secula mutationem aliquam passæ sunt, nec illæ tantum, quæ privatorum negotia concernunt, et temporibus adaptantur, sed et quæ statum tangunt, fundamentales dicantur, ac æternæ esse debebant. Nullius unquam tam felix prudentia fuit, ut evitaret, quo magis quam Regna et Respublicæ ipsæ mutationibus et interitui essent obnoxie, quod, ut de aliis taceam, in nostris cum primis expertissimus. In qualibet enim revisione, quæ interiecto aliquot seculorum intervallo bis tervè suscepta fuit semper aliquid (nec aliter fieri potuit) expunctum ad[d]itum explicatum, limitatum, coarctatum, ampliatur et pro ut conducere visum, quod ut non fecisset consuetudo tamen de die in diem variat, quæ inveterata et diuturnitate corroborata contra leges eas tacite abrogat et, instar rapidi torrentis, etiam ipsos imperantes secum aufert, unde fit, ut *etiam* [non] tantum sub singulis Regibus sed [etiam] singulis propemodum armis, novæ constitutiones, edicta et mandata exeant, ut hodie tanquam in ruderibus templi aut palatii alicuius ex basi et fundamento imago tantum vel umbra veteris illius status conspiciatur.

Interim certum est esse quasdam, atque etiam num esse, quæ nobis ante annos plus minus

et commercia mixtæ, iisdem pene legibus vixisse deprehenduntur, quæ autem illæ fuerint, quibus olim in unius imperij societatem coaluerunt, in tanta tam vasti temporis obscuritate difficile est investigare. Non enim hic, nisi conjecturis, locus est, literaturâ omni nostratium nondum inventâ, cujus beneficio notitia tantæ rei ad posteros pervenire potuisset, nec est quod ex hodiernis, aut legibus ante aliquot secula latis, de primis illis judicari debet. Habitus, cultus, mores, lingva, sive â commercio aliarum gentium, aut immigratione, sive â seipsis sensim mutantur, ut post aliquot seculorum decursum non eadem rerum facies aut eadem vivendi instituta agnoscantur, inde leges quoque sequuntur non eæ tantum, quæ privatorum negotijs inserviunt, et temporibus adaptantur, sed et quæ fundamentum status concernunt, ac, cum Respublica immortalis esse debeat, perpetuò constantes esse conveniebat. Nullius unquam tam felix in condendis prudentia fuit, ut cavere posset quominus quam homines, ex quorum arbitrio pendent, non essent vicissitudinibus et interitui obnoxie, quod cum primis hic observare licuit. Quamvis enim ab initio et Magogusque (si sine verecundia eo usque per tot nomina et per tot secula reducere liceat) imperium hic Regium fuerit, constat tamen, posterioribus seculis, ubi certior de eo notitia et fides, ut plurimum precarium fuisse, quandoque et nullum, cum nunc sæpe primores et nomarchæ, sæpe plebs ipsa sibi summam rerum arrogarent, ut tanquam ex ruderibus et reliquijs palatii alicujus, quod sæpe restauratum est, difficile sit imaginem veteris illius structuræ, quæ sibi semper par sit, efformare.

mille quingentos in usu fuerunt, communes jure cum Germanis. Postquam vero illi in ditionem primum Romani Imperii mox et legum consortium post Lotharium Imperatorem venissent, nobis proprias et peculiares eas reliquerunt, quæ suo loco memorabuntur, quarum tamen ut et reliqui prisci juris auctorem nominare non possumus, nisi quoquo modo tradita sine judicio et curâ transmittenda essent. Non desunt ex nostratibus, qui fundamenta legum nostrarum ad Zamolxem et Diceneum, philosophos, non secus ac non nulli ex Germanis initia Speculi Saxonici ad Anacharsin referant.

Talia commenta placuerunt, postquam literæ placere coepissent, ut nihil eximium aut laude dignum crederent, nisi quod a philosophis esset profectum, sive etiam quod eo majorem existimarent legibus conciliarii posse auctoritatem. Zamolxes Pythagoræ discipulus fuit, quem alii Regem, alii consiliarium Getis præficiunt, qui an ijdem sint cum Gotis nostris, ad huc sub judice quæritur. Quod tamen, ut verum sit, si sub Bericone egressi¹ (quod factum volunt temporibus primorum post Diluvium patriarcharum) tot provinciarum peragrati, imo tanto et locorum et temporum intervallo dissiti, ne notitiam quidem, ne dum commercia nobiscum habuerant, quo minus leges suas communicare aut vellent aut etiam possent. Dicens enim, qui et ipse ante natum Christum vixit tempore Sullæ Romani² (quem tamen JORNANDES anteriorem Zamolxi facit) quis

Privatorum sive privatum jus quin variaverit, minor adhuc dubitatio est. Cum enim ante leges scriptas omnia aut ex æquo et bono, aut juxta consvetudines quæ alibi atque alibi variaverunt, deciderentur, constat non idem semper omnibus æquum et bonum fuisse visum, nec easdem diuturnas fuisse consvetudines, ut legibus propterea incertis, certus author, quod proxime erat inquirendum, dari nequeat, nisi quoquo modo tradita sine judicio transmittere velimus. Nam quod plerique nostratium, qui aliquid de legibus nostris scripserunt, philosophos, Zamolxin et Dicensæum huc advocant, historiam gentis et seriem rerum non mihi satis, aut perspexisse, aut curâsse, videntur. Zamolxis Pythagoræ discipulus fuit, quem alij Regem, alij consiliarium Gethis præficiunt, quibus quas leges scripserit, incertum est, et incertius adhuc, an Gethæ ijdem fuerint cum Gothis nostris hinc egressis. Gothi hoc nomine, quarto demum à Salvatoris nativitate seculo, orbi innotuerunt. Gethæ vero et Amazones etiam ante Alexandri Magni tempora, et bellum Trojanum, fuerunt. Sed fac eosdem fuisse, et vel trecentis, ut quibusdam placet, vel plusquam mille, ut IOHANNI MAGNO visum est, ante Christum natum annis, hinc egressos, ad Tanaim fluvium, et Meotidem paludem concessisse, unde in Asiam et Europam effusi, quis credat tanto, et temporum, et locorum intervallo dissitos, patriæ hujus amplius meminisse, ne dum ut per commercia, aut nos ab illis, aut illi à nobis leges haberent? Quas autem leges Gothi illi externi habuerint, antequam scriberentur, non constat,

¹ Jfr JORDANES, cap. 17; JOHANNES MAGNUS, lib. 1, cap. 14.

² Jfr JORDANES, cap. 11.

non falso tribui videat compilatio-
nem juris sub *nostri* seculi more?
Bilagines enim, quibus auctor da-
tus nostra lingua leges oppidananas
significat, quomodo illas et signi-
ficare voluit. Scriptæ autem sunt
leges Gothorum in Hispania sub
Henrico Theodorici filio, impe-
rante Leone, quinto post nativita-
tem Salvatoris seculo. Viderint
proinde illi, an Dicenæo aliquid
debeant, quorum leges proprias
[o: propius] à Romanis et Galli-
canis quam nostris absunt, qui,
cum suos etiam à vini usu arcuisse
feratur [. . .] Satis constat id [non]
nobis factum, qui olim non ma-
jorem vini notitiam, quam hodie
vitis habemus.

si vero eæ fuerint quæ postea in Hi-
spania scriptæ sunt, sub Henrico
Theodorici filio, imperante Leone,
quinto circiter post nativitatem Sal-
vatoris seculo, eæ propiores sunt à
vicinis Gallicanis et Romanis, quam
nostris, ut non obscurum videatur,
ab illis potius habuisse quam Zamolxi
aut Dicensæo, nos minimè ab illis.
At ut de Dicensæo jam dicam, is
quidem Zamolxi tempore posterior
fuit, sed et, si demus Gothos circa
ducentesimum à nato Christo annum,
hinc egressos esse, ut plerisque pla-
cet, et credibilis certe videtur, nec
sic tamen Dicensæum contingent, qui
tertio ante seculo vixit, cujus bila-
gines vel belagines propterea nos-
tras esse volunt, quod vel oppidananas
significent, bylagh, vel appendices
seu additamenta ad leges, bijlagh
et bijafskiedh, quasi homo Græcus
vel Boroista Svetice loqui et scribere
didicisset, quingentis ante annis, quam
Gothos novisset. Nam Gothi eo
tempore, quo IORNANDES hoc scrip-
sit de Dicensæo (à quo hoc totum
habent) leges Vittodh vocabant,
non Romanâ voce lex, lagh, quam
usus loquendi hodie nostram fecit.
Hoc autem perinde est, ac cum Scy-
thiam a Skytte derivari volunt,
quod jaculandi peritia polleant. Ro-
mani et Græci scriptores divinare
scilicet potuerunt, quid Sveones post
mille annos sagittar[i]um nominare
vellent, ut exinde Scythiæ nomen in-
derent. Sed mitto ista. Verisimilius
foret, si philosophum omnino præponi
placeat, Anacharsin ex Scythia huc
adducere, quod is et popularis noster
censeatur, et a quibusdam Germanis
fundamenta juris Saxonici jecisse di-
catur, quod cum [n]ostro jure in
multis convenit. Sed hæc commenta
sunt quæ placuerunt, postquam lit-
teræ placere coepissent, ut nihil

egregium aut laude dignum censerent, nisi a philosophis profectum esset. Hæc autem opinio a cæteris Germanis jam dudum explosa est. Constat enim scriptorem ejus primum fuisse quendam Epko Repkovium, qui nullibi Anacharsis mentionem facit, sed consvetudinum tantum gentis et constitutionum Carolinarum, ex quibus Speculum illud consarcinavit, et cum illo tempore, quo hoc scriptum est, decimo tertio scilicet seculo, humaniora studia et elegantior omnis literatura sopita jaceret, ad nos certè nondum pervenisset, satis liquet, quod Epko Repcovius non magis Anacharsin noverit, quam noster Viger Spa et Lumberus, Zamolxin aut Dicæneum, cum hic Sveonica, ille Gothica jura primum compilarent. Interim tamen diffitendum non est, habuisse nos ab antiquissimis temporibus multas leges cum Germanis communes, longe ante confectionem Speculi Saxonici. Populus enim, procul dubio, unius originis, ut linguæ et morum fuimus. Harum quædam in viridi observantia fuerunt, ad tempora usque Magni Ladulâsij, quædam etiam hodiè et adhuc sunt. Jam dudum vero apud Germanos obsoluère, postquam illi primum in consortium Romani Imperij, deinde longe post, etiam legum Romanarum, venerunt, de quibus suo loco infra memorabitur. Nam quod leges illas attinet Germanorum, quæ decimo tertio seculo primum literis commissæ sunt, nostræ quædam illis coætaneæ, quædam multo antiquiores sunt. Habuimus enim scriptas leges duodecimo, undecimo, vel etiam decimo seculo, ut evidenter monstrari potest.

Ut itaque hunc locum de authoribus legumstrarum concludam, pauca sunt Regna et Respublicæ,

Alii originem juris nostri rectius à domesticis petendam censent, eoque nomine Ubbonem Getarum Ericum, Hunningum Reges, ut volunt *etiam* ante Mosen natos. Sed quis hoc credat illis? Ne sibi ipsis quidem, qui hoc prodi[d]erunt, cum leges illas in contemptum primum mox neglectum et interitum venisse fateantur, adeoque ut sint *etiam* per illos incertæ esse jubeantur. Pauca sunt Regna et Respublicæ,

quæ, ut Spartani Lycurgo, Athenienses Soloni, Cretenses Minoi, certo alicui auctori leges suas debent, *quamvis enim nisi legibus in unius imperii corpus non coa-
luerunt, tamen illæ vel recepta aliqua consuetudine vel paucis ad modum præceptis et observationibus ac sæpe sola imperantis voluntate constiterunt, quæ, stabilita imperii vi, postmodum incrementa acceperunt non uni imputanda, quomodo etiam nostras coepisse verisimile est.*

Mos enim consuetudine et tacito populi consensu introductus, diu pro lege fuit, et, ut TACITUS verè ait: Hic boni mores plus valuerunt, *quam* alibi bonæ leges,¹ quorum originem difficile est invenire. Hi ut pro lege fuerint ante jus scriptum, ita et prima materia scribendi juris. Huc accesserunt et plebiscita et placita Regum, in causis novis et dubiis, quæ consuetudine terminari non poterant. Vox enim Regis et vox Dei pro lege fuit. Pauca videntur etiam a vicinis mutuasse et ad usus suos accommodasse, id quod non obscure innuit Rex Birgerus Magni filius in præfatione ad leges Uplandicas.

Qua autem leges scriberentur, rudes et simplices valdè fuerunt, qualia olim Romanus jura dabat populo, posito modo [prætor] aratro.² Et quales etiam apud nostros se vidisse

quæ, ut Spartani Lycurgo, Athenienses Soloni, Cretenses Minoi, leges suas certo alicui authori debent, plures obscura origine coeperunt. Recepta enim al[i]qua consuetudo, arbitrium Regis aut placita populi, in leges transierunt, quæ, stabilita imperij vi, postmodum incrementa acceperunt non uni imputanda. Quomodo etiam nostras coepisse verisimile est, ut necesse non sit, tanto circuitu per Asiam, Græciam aut Hispaniam, incunabula juris nostri quærere. Mos enim et consuetudo, tacito populi consensu introducta, diu pro lege fuit, et, ut TACITUS verè ait: Hic boni mores plus valuerunt, *quam* alibi bonæ leges.¹ Hi mores, ut pro lege fuerun[t] ante jus scriptum, ita et prima materia scribendo juri, quorum originem in tanta multitudine seculorum, et barbarie, investigare perquam est difficile. Huc accesserunt, ut ante dictum, placita populi et edicta Regum, quæ consuetudine terminari non poterant in causis novis et dubijs. Vox enim Regis sæpe pro lege: validum etiam, quidquid populo placuisset, etiam Rege interdum non consentiente, et juxta hæc, non pauca tamen videntur a vicinis mutuasse, et ad usus suos accommodasse, id quod non obscure innuit Rex Birgerus Magni filius, in præfatione ad leges Uplandicas.

Cum autem leges primum scriberentur, rudes et simplices valdè fuerunt, qualia en[i]m Romanus jura dabat populo, posito modo prætor aratro.² Et quales nostras se vidisse OLAUS PETRI testatur. Quan-

¹ TACITUS: Germaniæ, cap. 19: ». . . plusque ibi boni mores valent quam alibi bonæ leges».

² De spärrade orden, som äro hämtade från OVIDIUS: Fasti, lib. I: 207, syfta på den romerske diktatorn Cincinnatus.

OLAUS PETRI testatur. Quando enim scribi coeperint, nec dum satis certum, quibusdam sub Ingone II, aliis sub Ingie[?]do factum asseverantibus. Credo vel eundem fluxisse errorem ex similitudine nominis, vel etiam sub utroque fieri potuisse, sub altero scilicet inchoatas, sub altero perfectas, cum non nisi septendecim annorum intervallo a se invicem imperarent. Certior tamen pro Ingeldo sive Ingevaldo (utrumque dicitur) fides, non tantum testimonio Regis Birgeri, sed et quia plerique manuscripti legum codices præferunt eas Bircæ editas, quæ sub Ingeldo Regia sedes et in flore fuit. Usus autem fuit Ingeldus operâ iudicis provincialis Vigeri Spaa, iudicis Uplandiæ tunc temporis celeberrimi, a quo deinceps leges, magis quam a Rege ipso, nomen acceperunt, ut Vigeri flucka, capitula Vigeri dicerentur. Usus harum [fuit] per annos circiter quadringentos. Temporibus enim Caroli Magni, vel paulo post scriptæ sunt, nostris nondum ad fidem Christi conversis. Postquam vero lux Evangelii adfulsit, castigatæ sunt a Regibus Christianis in ijs, quæ idololatriam saperent, et ad rudes ferè gentis mores compescendos pertinerent, quo nomine celebres sunt [leges] Divi Erics Edvardi filii, Canuti, Birgeri Jarli, Magni Ladulasii, quibus incrementa juris Sveones debent usque ad Birgerum Magni filium, sub quo prima revisio facta fuit, anno 1295.

Iisdem temporibus Gothi quoque leges et consuetudines suas in ordines redigere coeperunt, opera iudicis sui provincialis Lumberi,

do autem scribi coeperint, nec dum satis certum, quibusdam sub Ingone Secundo, alijs sub Ingeldo factum asseverantibus. Credo vel eundem fuisse, errore ex similitudine nominis, vel etiam sub utroque fieri potuisse, sub altero scilicet inchoatas, sub altero qualitercunque perfectas, cum nonnisi septendecim annorum intervallo a se invicem imperarent. Certior tamen pro Ingeldo sive Ingevaldo (utrumque dicitur) fides, non tantum testimonio Regis Bergeri, sed et quia plerique manuscripti legum codices præferunt, eas Bircæ editas, quæ sub Ingeldo sedes Regum et in flore fuit. Usus autem fuit Ingieldus opera iudicis provincialis, Vigeri Spa, iudicis Uplandiæ tunc temporis celeberrimi, a quo deinceps leges, magis quam a Rege ipso, nomen acceperunt, ut Vigers flucka, Vigeri capitula dicerentur. Usus harum fuit per annos circiter quadringentos. Paulò enim post tempora Caroli Magni scripta sunt, gente nostra nondum ad fidem Christi conversa. Postquam vero lux Evangelij affulsit, castigatæ sunt a Regibus Christianis in ijs, quæ idololatriam saperent, et ad rudes ferè gentis mores compescendos pertinerent, quo nomine celebres sunt leges Divi Erics, Caroli, Canuti, Bergeri Iarli, Magni Ladulasij, quibus incrementa iuris sui Sveones debent usque ad Bergerum Magni filium, sub quo prima revisio facta fuit, anno 1295.

Paulo ante Gothi nostri quoque leges et consuetudines suas in ordinem redigere coeperunt, opera iudicis sui provincialis Lumberi, a quo nomen

a quo *etiam* nomen acceperunt. Apparet id factum, cum proprios haberent Reges, ex passione, *quæ* in iisdem proditur erga Svecos et Danos, vicinos utrinque. Juxta hoc notandum, *quamlibet* provinciam suas sibi leges et peculiare legum codices habuisse, *quæ* licet in plerisque cum cæteris convenirent, in multis tamen abierunt, *quæ* retinere, juxta libertatem visum fuit, requisita in id confirmatione Regis, in quibusdam *etiam* pro supervacua, spreta et neglecta, sive id non indigne ferrent Reges, ignorantia juris sui, aut electioni obnoxii, sive is rerum status fuit, cum esset *quælibet* provincia juris sui, maioris societatis et confæderationis, *quam* meræ subiectionis vinculo Regibus subiecta. Svetæ olim sub Regibus suis liberrime vivere, quorum potentia in legiferos desiit, id quod et modus suffragandi et electi Regis confirmatio non obscure ostendunt, qui post inaugurationem et juramentum omnibus præstitum, circumductus per provincias nihilo minus singulis cavere necesse habuit, non minus de legibus earum confirmandis, quam ne novas ferret.

Nihil mirum ergo, si sibi singulæ suas haberent leges, inter quas dignitate provinciæ, auctoritate et antiquitate, primæ sunt Uplandicæ, de quibus scriptor Norvegicus ante annos plus minus 350, Judex Upsaliensis, [inquit], reliquis omnibus antistat, ubi inter reliquos de jure non convenit, ex judiciis illius arbitrio, vel juxta jura Upsaliensia, deciden-

etiam acceperunt. Apparet id factum, cum proprios haberent Reges, ex passione, *quæ* in iisdem proditur erga Svecos et Danos, vicinos utrinque. Juxta hoc notandum, *quamlibet* provinciam suas sibi leges et peculiare legum codices habuisse, *quæ* licet in plerisque cum cæteris convenirent, in multis tamen abierunt, *quæ* retinere, juxta libertatem visum fuit, requisita in id Regis confirmatione, in quibusdam *etiam* pro supervacua, spreta et neglecta, sive id non indigne ferrent Reges, ignorantia juris sui, aut electione obnoxii, sive is rerum status fuit, cum esset *quælibet* provincia juris sui, magis societatis et confœderationis, quam meræ subiectionis vinculo Regibus subiecta. Svetæ olim cum Regulis suis liberrime vivere, quorum potentia in legiferos desiit, id quod et modus suffragandi et electi Regis confirmatio non obscure ostendunt, quia post inaugurationem et juramentum omnibus præstitum, circumductus per provincias nihilo minus singulis cavere necesse habuit, non minus de legibus eorum confirmandis, quam ne novas ferret.

Nihil mirum ergo, si sibi singulæ suas haberent leges, inter quas dignitate provinciæ, antiquitate et auctoritate, primæ sunt Uplandicæ, de quibus scriptor Norvegicus ante annos plus minus 250(!), Judex Upsaliensis, inquit, reliquis omnibus antistat, ubi inter reliquos de jure non convenit, ex judiciis illius arbitrio, vel juxta Upsalense, decidendum

dum est.¹ Scriptor earum primus fuit is, quem modo nominavimus Viger Spaa, alter ab illo Birgerus, pater Divæ Brigittæ. Uterque judex provincialis, seu, uti jura vetusta illos vocant legiferi, quales et revera fuerunt, proximo à Rege gradu et dignatione. Leges autem, quales à Vigerò Spaa conscriptæ sunt et sparsim editæ, vetustas et bis supersecuta reformatio abstulit, neque dubium tamen est, quin multa ex iis in hodiernis legibus retineantur. Rex enim Birgerus non illas omnes sustulit, sed onerosas tantum, et obscuras explicavit, ut ipse fatetur. Addidit deinde illas quæ à Divo Erico latæ sunt, quæ ipsæ, quales ab ipso editæ sunt, perierunt, aut certè ad notitiam seculi nostri non pervenerunt. Perinde et ut filii eius, Regis Canuti, Birgeri Jarli et Magni Ladulosii, ex quibus omnibus jus Upplandicum compositum est. Quorum tamen quæque leges fuerint, ut obiter observare et colligere potui, suo loco memorabitur.

His proximæ, vicinitate loci, [et] ætate, pares sunt Vesmannicæ, et nisi Birgeri et Magni Regum in iis facta fuisset mentio, dixerim superiores, quia verba [v: crebra] servorum jura, quia pretia rerum non minora, quam in jure Uplandico, poenæ quoque violatæ

est.¹ Scriptor eorum primus fuit is, quem modo nominavimus Viger Spa, alter ab illo Bergerus, pater Divæ Birgittæ, ex quo illustris comitum Brähæorum familia originem ducit.² Uterque judex provincialis, seu, uti jura vetusta illos vocant legiferi sive nomarchæ, quales et revera fuerunt, proximo à Rege gradu et dignatione. Leges autem, quales à Vigerò Spa conscriptæ sunt et sparsim editæ, vetustas et bis supersequevuta reformatio abstulit, nec dubium tamen est, quin multa ex ijs in hodiernis legibus retineantur. Rex enim Bergerus non illas omnes sustulit, sed onerosas tantum; et obscuras explicavit, ut ille fatetur. Addidit deinde illas quæ à Divo Erico latæ sunt, quæ et ipsæ, quales ab illo editæ sunt, perierunt, aut certè ad notitiam nostri sæculi non pervenerunt, etsi non desint qui alibi eas se vidisse affirmant. Perinde filij ejus, Regis Canuti, Bergeri Jarli, Magni Ladulasij, quales ab illis prodierunt, non amplius exstant. Ex his tamen omnibus ius Uplandicum compositum est. Quorum autem quæque leges fuerint, ut obiter observare et colligere potui, suo loco memorabuntur.

His proximè, vicinitate loci, et ætate, pares sunt Wesmannicæ, et nisi Bergeri et Magni Regum in iis facta fuisset mentio, dixerim superiores, quia crebra servorum jura, quia pretia etiam eorum minora, quam de jure Uplandico, poenæ quoque violatæ pacis publicæ diversa ab

¹ Hämtat från SNORRE STURLUSON: Olov den heliges saga, kap. 76.

² Denna uppgift, som ursprungligen härstammar från Vadstenanunnan Birgitta Andersdotter († 1532), är bevisligen oriktig. Jfr J. G. ÖRNEVINGE: Genealogia Brähæa (1647), från vilken källa Stiernhöök utan tvivel hämtat uppgiften, samt K. H. KARLSSON i Personhistorisk tidskrift 1910, s. 9, och G. CARLSSON i Svenskt biografiskt lexikon, Bd 5 (1925), s. 637.

pacis publicæ ab ea diversa, quæ â Rege Magno statuta, ad hæc usque tempora permansit, et alia nonnulla, non multa tamen. In reliquis convenit cum Uplandico. Scriptor [e]arum videtur episcopus aut canonicus fuisse.

Leges Helsingicæ et numero pauciores et tempore posteriores sunt, quarum usus tam[en] latè patuit per omnem illum borealem tractum, Botniam, Angermanniam, Medelpadiam, Helsingiam, Gestriciam. Editæ sunt sub Rege Magno Smeek, ut colligitur ex eiusdem juris cap. 16 Erfd.B. Scriptor earum pleraque mut[u]atus â legibus Uplandicis, paucis admodum in locis ab iis divertit, secutus consuetudinem gentis, et genium loci, patriæ non immemor libertatis.

ea, quæ â Rege Magno statuta, ad hæc usque tempora permansit, et alia nonnulla, quamvis non multa. In reliquis conveniunt cum Uplandicis. Scriptor eorum videtur episcopus aut canonicus fuisse.

Leges Helsingicæ et numero pauciores et tempore posteriores sunt, quarum usus tamen latè patuit per omnem illum borealem tractum, Bothniam, Angermanniam, Medelpadiam, Helsingiam, Gestriciam. Editæ sunt sub Rege Magno Smekio, ut colligitur ex ejusdem juris cap. 16 Erfda.B. Scriptor eorum pleraque mutuatus â legibus Uplandicis, paucis admodum in locis ab ijs divertit, secutus consuetudinem gentis, et genium loci, patriæ non immemor libertatis.

Hisce Dalicas patriæ meæ leges, paucis adhuc notas, et quas me primum produxisse in publicum, jure gloriari videor, nescio præponam aut postponam. Argumenta enim non desunt, quibus et anteriores et posteriores ijs videri possunt; coætaneæ certe fuerunt, et Helsingicis paulo breviores, sed quæ tamen maximè necessaria, præ alijs, lucidè et clarè exponunt. Nonnulla habent cum Gothicis communia, pleraque cum Sveticis, in quibusdam tamen et â Gothicis et â Sveticis divertunt. Earum usus fuit per omnem illum tractum borealem et occidentalem versus Norvegiam, quæ sub Vallium nomine indigitatur, et Vermelandiam quoque includere videtur, usque ad mare, præsertim cum Angli et Dani, et navium etiam, fiat mentio, quod in nullis nostris, præterquam West-Gothicis fit, olim enim commercia ibi tunc maximè habuisse videntur, cum et religio et pecunia in istas oras ex Anglia primum transfretaret. Scrip-

Eodem Rege et eodem fere tempore, vel paulo post, editæ sunt leges Sudermannicæ, quas præfatione sua ornavit et confirmavit, iam adultior, nec Sveciæ tantum et Gothiæ, sed et Norvegiæ Rex jure hæreditario factus. In paucis abeunt ab Uplandicis, quæ suo loco, data occasione, memorabuntur. Maxima autem est juris convenientia inter has provincias, quæ Cissylvanæ dicuntur, et Regnum Sveciæ, propriè ita dictum constituunt, a Gothicis et Transsylvanis, ut locorum intercapedine, ita et rerum majore discrepantiâ, seiunctæ.

Vermelandicas paucis adhuc notas, nescio Sveticis an Gothicis annumerem, cum enim Regio ista terminetur ad Sveciam, Gothiam, Norvegiam aliquod ex singulis traxit, sic tamen ut plerasque leges Sveciæ debeat. Videntur autem ex antiquis omnium novissimæ, et vel episcopum aut canonicum aliquem habuisse scriptorem, ita enim in poenis pecuniariis favet episcopo, ut tantum ferè pecuniæ ei, quantum Regi tribuat. Earum usus fuit per Daliæ, Vermelandiam et omnem illum tractum borealem versus Norvegiam, quæ [sub] Vallium nomine indigitatur.

Leges Westrogothicæ antiquissimæ sunt inter reliquas omnes, ut quæ Lu[m]berum, auctorem ethnicum agnoscunt, a quo series judicum provincialium longo ordine deducitur ad annum 1285. Quia vero in iis extant etiam Birgeri

tor canonicus procul dubio fuit, qui nimium episcopis favet, ut parem eis ferè mulctam vel poenam pecuniariam cum Regibus tribuat.

Eodem Rege et eodem ferè tempore, vel paulò post, editæ sunt leges Sudermannicæ, quas præfatione sua munivit, jam adultior, nec Sveciæ tantum ac Gothiæ, sed et jure hæreditario Norvegiæ Rex factus, Magnus Smeek. In paucis abeunt ab Uplandicis, quæ suo loco, data occasione, memorabuntur. Maxima enim est juris convenientia inter has provincias, quæ Cissylvanæ dicuntur, et Regnum Sveciæ, propriè ita dictum, constituunt, à Gothicis seu Trans-Sylvanis, ut locorum intercapedine, ita et rerum majori discrepantiâ, sejunctæ.

Leges West-Gothicæ antiquissimæ sunt inter reliquas omnes, ut quæ Lumberum, authorem ethnicum agnoscant, a quo series judicum provincialium longo ordine deducitur ad annum 1285. Quia verò in iis extant etiam Bergeri Iarli et Magni

Jarli et Magni Ladulasii constitutiones de tabernariis, apparet illas compilatas esse ex statutis diverso tempore latis, aliquibus etiam antiquatis, nec ita castigatas et emendatas, ut de illis dici possit, quod Rex Birgerus de Uplandicis: Huadh wij hittom allom mannom tarfligit, dheth settiom wij i book tessa. Dheth otarff är och tungi at, dheth williom wij uthanlychia.¹ Leges enim popularium, qualescunque et quocunque scriptor invenit ante se, etiam post se reliquit, nulla interveniente Regum censura aut confirmatione.

Ostrogothicæ accuratiores videntur. Titulus earum præfert conditores seu revisores, Regem Carolum Svercheri filium, et Canutum, Divi Erici, et Birgerum Jarlum. Annos etiam notat quibus castigarunt, videlicet 1168, 1251 et 1260 priore conscriptæ, duobus posterioribus revisæ et auctæ videntur, etsi, quales nunc prodierunt, ex parte se debent Magno Ladulasio, id enim non obscure liquet ex cap. 35 ViderboaB. [o: Vapamal ok Saramal]. Ubi Regis Magni fit mentio, qui alius non potest esse, quam is quem dixi.

Ladulasij constitutiones de tabernariis, apparet illas compilatas esse ex statutis diverso tempore latis, aliquibus etiam antiquatis, nec ita castigatas ac emendatas, ut de illis dici possit, quod Rex Bergerus de Uplandicis: Hwadh wij hittom allom mannom tarfligit, thet sättiom wij i book thesso. Thet otarff är, och tungi är ath, thet williom wij uthanlychia.¹ Leges enim popularium, qualescunque et quocunque scriptor invenit ante se, etiam post se reliquit, nulla interveniente Regum censura et confirmatione.

Ost-Gothicæ accuratiores videntur. Titulus earum præfert conditores et revisores, Regem Carolum Sverkeri filium, et Canutum, Divi Erici, et Bergerum Jarlum. Annos etiam notat quibus castigarunt, videlicet 1168, 1251 et 1260 priore conscriptæ, duobus posterioribus revisæ et auctæ videntur, etsi, quales nunc prodierunt, ex parte se debeant Magno Ladulasio, id enim non obscure liquet ex cap. 35 i WiderboaB. [o: Vapamal ok Saramal]. Ubi Regis Magni fit mentio, qui alius non potest esse, quam is quem dixi.

Gothicis leges Scanicas ævo pares non immerito annumerem. Ut enim hodiè, ita et olim Scania pars Regni Gothici fuit, atque haud scio, annon inde Reges Daniæ se Reges Gothorum scripserint. Imputantur eæ Regi Daniæ Waldemaro Primo. Transtulit

¹ I konung Birgers företal till Upplandslagen (1643 års upplaga) heter det bl. a.: »Hwat är wir hittum i hans lagsagu är allum mannum tharflikt är, thet sättium wir i bok thessa. Thet otharft är ock tungi at, thet willium wir utanlykkia.»

Smålandi et Oelandi an leges etiam peculiare habuerint, mihi nondum cognitum aut satis exploratum. Credo nullas. Cum jus Ostrogothicum dilucidè Smolandiam sub jurisdictionem suam comprehendat et includat. Cap. 3 RafstaB. Östg.L.

Idem dixisse liceat de Fennicis. Satis constat scriptas [Fennos] non habuisse, ante illas universales, quas edidit Rex Christophorus. Magnus Smeek in id quidem laboravit, ut haberent, sed præventus aliis curis, non perfecit. Sanxit tamen constitutiones aliquot de piscationibus publicis, quibus et hodie utuntur, qui mare accolunt et halecum capturæ invigilant.¹ Item de redditibus ecclesiasticis, sed locales tantum, quæ mutato ecclesiarum statu cessarunt, aliis substitutis. Quo autem jure uti sunt Fenni ante annos 500 quam Christi fidem susceperunt, ignotum est. Mihi persvasum nullo scripto, nec eguisse quidem, quemadmodum nec hodie Lappones, quæ prorsus eadem est cum illis gens, id quod lingua, habitus, mores, cultus etc. manifeste

eas in Latinum sermonem annis ab hinc. Andreas Sunonis, archiepiscopus Lundensis, primas Sveciæ, non ut noster Ragualdus leges Christophori, verbum de verbo, sed brevi et eleganti periphrasi summam unius cujusque capituli complexus.

Smolandi et Oelandi an leges etiam peculiare habuerint, mihi nondum cognitum aut satis exploratum. Credo nullas. Cum jus Ostrogothicum dilucidè Smolandiam sub jurisdictione sua comprehendat et includat. Cap. 3 i RåfstB.

Idem dixisse liceat de Finnicis. Satis constat scriptas Finnos non habuisse, ante illas universales, quas edidit Rex Christophorus. Magnus Smeek in id quidem laboravit, ut haberent, sed præventus alijs curis, non perfecit. Sanxit tamen constitutiones aliquas de piscationibus publicis, quibus etiam hodiè utuntur, qui mare accolunt et halecum capturæ invigilant.¹ Item de redditibus ecclesiasticis, sed locales tantum, quæ mutato ecclesiarum statu cessarunt, alijs substitutis. Quo autem jure uti sunt Finni ante annos sexcentos quam Christi fidem susciperent, ignotum est. Mihi persvasum nullo scripto, nec fortè eguisse, quemadmodum nec hodie Lappones, quæ gens eadem videtur fuisse cum illis, id quod lingua, mores, habitus, cultus, etc. manifestè testantur, nec ulla olim Lapponum mentio, sed quod Tacitus de Finnis, rectius

¹ Uppgiften härom har sannolikt hämtats från Sten Stures dombrev den 20 okt. 1488, vilket återfinnes i avskrift bland Stiernhööks efterlämnade papper i Västmanlands-Dala nations bibliotek (Uppsala). Jfr f. 6. Utredning rörande fiskerättsförhållandena vid rikets kuster, D. 1 (1925), s. 51, och Åbo domkyrkas Svartbok (tr. 1890) s. 82, 128 och 251.

testantur, nec ulla olim Lapponum mentio, sed quod TACITUS de Fennis, rectius hodie Lapponibus adscripseris. Fennis, inquit,¹ mira feritas foeda paupertas, non arma, non equi, non penates. Victui herba, vestitui pelles, cubili humus, sola in sagittis spes, idem venatus viros pariter ac fæminas alit. Nec aliud infantibus ferarum imbriumque suffugium, quam ut in aliquo ramorum nexu contegantur. Huc redeunt juvenes, hoc senum receptaculum. Id [o: Sed] beat[i]us arbitrantur, quam ingemere agris, illaborare domibus, suas alienasque fortunas spe metuque versare. Securi adversus homines, securi adversus Deos, rem difficilimam assecuti sunt, ut illis ne quidem voto opus sit. Tales Lappones, tales et ex parte Fenni præsertim, qui ad interiora et Septentrionem habitant. Nam reliqui victi cum religione etiam cultum acceperere, et ad meliora traducti per comitia et commercia, mores paulatim mutavere, quod etiam fecere coloniæ, eò deductæ, ut [in] tractu illo versus Septentrionem, ubi tempore Regis Magni Smekii, duæ tantum essent paroeciæ, cultus terræ exiguus aut nullus, iam præter duo oppida, decem [paroeciæ] numerantur. In desertis enim olim agentes, non alio, quam hodie Lappones, jure usi videntur, exceptis ijs qui mare accollere, de quibus satis constat quod Regulos suos habuerint, quorum nonnullorum in historiis fit mentio. Post religionem verò et imperium acceptum, datus illis iudex provincialis, legumvir vel nomarcha Orientis,

hodie Lapponibus adscripseris. Fennis, inquit,¹ mira feritas foeda paupertas, non arma, non equi, non penates. Victui herba, vestitui pelles, cubili humus, sola in sagittis spes, idemque venatus viros pariter ac fæminas alit. Nec aliud infantibus ferarum imbriumque suffugium, quam ut in aliquo ramorum nexu contegantur. Huc redeunt juvenes, hoc senum receptaculum. Id [o: Sed] beatius arbitrantur, quam ingemere agris, illaborare domibus, suas alienasque fortunas spe metuque versare. Securi adversus homines, securi adversus Deos, rem difficilimam assequuti sunt, ut illis ne voto quidem opus sit. Non dubium est quin TACITUS ex aliorum informatione aliquid supra rem, ut fieri solet, scripserit, sed tamen Lappones ut plurimum hodie tales sunt, tales et ex parte Finni, qui ad interiora et Septentrion[e]m habitant. Nam reliqui victi cum religione etiam cultum acceperere, et ad meliora traducti per connubia et commercia, mores paulatim mutavere, quo etiam fecere coloniæ, eo ductæ, ut in tractu illo versus Septentrionem, ubi tempore Regis Magni Smekij, duæ tantum essent paroeciæ, cultus terræ exiguus aut nullus, jam præter duo oppida, decem paroeciæ numerantur. In desertis ergò olim agentes, non alio, quam hodiè Lappones, jure usi videntur, exceptis ijs qui mare accollere, de quibus satis constat quod Regulos suos habuerint, quorum nonnullorum in historiis fit mentio. Post religionem verò et imperium acceptum, datus illis iudex provincialis, legumvir vel nomarcha Orientis,

¹ TACITUS: Germaniæ, cap. 46.

castigasse pro arbitrio, donec crebescente cultu, et aucta habendi cupidine, leges *Regis* Christophori sibi describendas et observandas sumerent. Nec ullæ aliæ, in quantum hactenus notum est, in lingua illa extant.

Ultimo loco *etiam* addendum [est] aliquid de jure, cuius in urbibus et oppidis usus, *quod* an inter antiqua referendum sit, dubitare video multos, sane quales hodie prodierunt, editæ sunt, ut apparet, post editionem juris illius universalis à Christophoro factam, fortassis ab eodem aut *etiam* successore Carolo Knutsonio, certè post Albertum, id *quod* ex ipsis legibus satis evidentè demonstrari potest. Sed *non* est verisimile, cum provinciæ omnes suas sibi proprias haberent leges, id urbes et oppida neglexisse, quibus diversa à ruricolis et a[c]quirendi et vivendi ratio. Ignominiosa illa lapidum civitatis gestatio in confusione[m] flagitiosi concubitus et toties celebrata, quæ *etiam* hodie extat, una [est] ex antiquissimis, non ruri, sed in oppidis usurpata, et Viburgum Careliæ urbs, ostentat privilegia sibi à Divo Erico data, qui cum annis plus minus centum ante Birgerum Jarlum et Holmiam conditam vixisset, promississet *vero* vivere legibus quibus civitas Upsaliensis fruebatur, satis constat alias fuisse quam provinciales.¹ Quare cum scripti codices incunabula juris provin-

dictus *laghman i Österland* (ita enim se vocat in instrumentis vetustissimis), qui ex æquo et bono illis jus dixisse videtur, et crimina castigasse pro arbitrio, donec crebescente cultu, et auctâ habendi cupidine, leges *Regis* Christophori sibi describendas et observandas sumerent. Nec ullæ aliæ, in quantum hactenus notum est, in lingua illa extant.

Ultimo loco *etiam* addendum est aliquid de jure, cujus in urbibus et oppidis usus, *quod* an inter antiqua referendum sit, dubitare video multos, sanè quales hodiè prodierunt, editæ sunt, ut apparet, post editionem juris illius universalis a Christophoro factam, fortassis ab eodem aut *etiam* successore Carolo Knutsonio, certè post Albertum, id *quod* ex ipsis legibus satis evidentè demonstrari potest. Existimant multi, ante harum editionem non habuisse oppida peculiari jus, diversum ab universali illo, quo provinciæ in toto regno, usæ sunt, ex eo *quod* jus provinciale nullibi deferat juri municipali. Ius verò municipale seu oppidanum, sæpè ad præscriptum juris universalis causas exigit. Sed *non* est verisimile, cum provinciæ omnes suas sibi proprias haberent leges, id urbes et oppida neglexisse, quibus diversa a ruricolis et acquirendi et vivendi ratio. Ignominiosa lapidum illa civitatis gestatio in confusionem flagitiosi concubitus toties celebrata, quæ *etiam* hodiè extat, una est ex antiquissimis, non ruri, sed in oppidis usurpata, et Wiburgum Careliæ urbs, ostentat privilegia sibi a Divo Erico data, qui cum annis plus minus centum ante Bergerum Jarlum et Holmiam conditam vixisset, per-

¹ Jfr C. J. SCHLYTERS företal till Konung Magnus Erikssons stadslag (1865) s. LXI.

cialis [referant] ad annum â Ch[r]isto nato 835 [v: 832]. Juris vero municipalis ad annum 1251; probabile est hoc anno potissimum huius juris habitam fuisse rationem, cum, Holmiâ conditâ, Birgerus Jarl animum quoque verteret ad leges, quibus urbium et oppidorum status componeretur ad exemplum urbium Anseaticarum, quæ ad maris Baltici littora, eo potissimum seculo et proximo conditæ erant, â quibus et nonnulla mutuatus est. Verumtamen quascunque ille tulit, certum est pro tempore Holmensibus [tantum] tulisse, quæ subsecutis temporibus subinde revisæ et auctæ, ostendunt tamen omnia ad illius urbis statum esse directa et accom[m]odata. Nam ceteræ civitates et oppida, perinde ut provinciæ suæ, sibi proprias habebant leges, statuta et privilegia, quibus regebantur, ex quibus fortasse alii alias, ipse Sudercopenses vidi. Et mentio supra facta Upsaliensium in privilegiis Divi Erii Viburgo datis, quæ suspecta videri possunt, nisi â Gustavo [Primo] vel et Carolo IX pro authenticis agnita et confirmata essent. Unde colligimus Divum illum ultiores fecisse progressus, et ad borealem et australem Finniâ, Careliam quoque adiecisse, fortassis postea amissam, sed tamen, ut non eius primæ captæ gloria Birgero Jarlo debeat, sed receptæ, quod historicis nostris vel non visum, vel non creditum. Sed hæc de legibus nostris scriptis, earum[que] varietate, de quibus dici potest, illud OVIDII: Facies non

misisset verò vivere legibus, quibus civitas Upsalensis fruebatur, satis constat alias fuisse quam provinciales.¹ Quarè, cum scripti codices incunabula juris provincialis referant ad annum a Christo nato 832. Juris vero municipalis ad annum 1251; probabile est hoc anno potissimum huius juris habitam fuisse rationem, cum, Holmia condita, Bergerus Iarl animum quoque verteret ad leges, quibus urbium et oppidorum status componeretur ad exemplum urbium Anseaticarum, quæ ad maris Baltici littora, eo potissimum seculo et proximo conditæ erant, a quibus et nonnulla mutuatus est. Verumtamen quascunque ille tulit, certum est pro tempore Holmensibus tantum tulisse, quæ subsequitis temporibus subindè revisæ et auctæ, ostendunt tamen omnia ad illius urbis statum esse directa et accommodata. Nam ceteræ civitates et oppida, perinde ut provinciæ suæ, sibi proprias habebant leges, statuta et privilegia, quibus regebantur, ex quibus alij fortasse alias, ipse Sudercopenses vidi. Id testatur quoque mentio supra facta Upsaliensium in privilegijs Divi Erii Wiburgo datis, quæ suspecta videri possent, nisi Gustavo Primo et Carolo Nono pro authenticis agnita et confirmata essent. Undè colligimus Divum illum ultiores fecisse progressus, et ad borealem ac australem Finniâ, Careliam quoque adiecisse, fortassis postea amissam, sed tamen, ut non ejus primum captæ gloria Bergeri Iarli nepoti, Magni filio, et ejus tutori Torchillo Knutsonio, debeat, quod historicis nostris aut non visum, aut non creditum. Sed hæc de legibus nostris scriptis, earumque varietate, de quibus dici potest, illud OVIDII:

¹ Jfr C. J. SCHLYTERS företal till Konung Magnus Färkssons stadslag (1865) s. LXI.

omnibus una. Nec diversa tamen, qualem decet esse sororum.¹ Ex quibus Gothicae maxime inter se conveniunt, proximè vero accedunt ad jus civile Romanum, in materia præsertim patriæ potestatis, dotium, servitutum, successionum etc., quæ suo loco memorabuntur. Nec ullæ nostratium sunt, quibuscum jus nostrum commune magis, aut dissentit in civilibus, aut convenit in criminalibus, ut satis appareat, quod hæc, a Gothicis, quoad illa, è Sveticis trans[s]um[p]sisse archiepiscopum Nicolaum Ra[g]-valdi in codicem Christophorianum. Rex autem Christophorus est alter Justinianus, usus huius opera tanquam Triboniani cuiusdam, qui ex varietate ista legum, quæ antea in usu, codicem huius juris universalis anno 1442, confecit, cuius usus ad omnes provincias pertineret, et quo hactenus usi sumus, qui tamen, eodem quo antecessorum leges, fato, mutato temporum et rerum statu, plusquam dimidiâ sui parte obsolet[e]vit.

Facies non omnibus una. Nec diversa tamen, qualem decet esse sororum.¹ Ex quibus Gothicae maxime inter se conveniunt, proximè verò accedunt ad jus civile Romanum, in materia præsertim patriæ potestatis, dotium, servitutum, successionum etc., quæ suo loco memorabuntur. Nec ullæ nostratium sunt, quibuscum jus nostrum commune magis, aut dissentit in civilibus, aut convenit in criminalibus, ut satis appareat quoad hæc, a Gothicis, quoad illa, a Sveticis transsumptas esse.

Ac ut jam ultimo loco de jure hoc nostro communi, quo hodiè utimur, dicam, omnes Regi Christophoro debere credunt, quod is præfatione sua exornavit et edidit, sed certum est ejus compositionem longè ante Regem Christophorum extitisse, id quod ejus codicis exemplaria nonnulla ostendunt annis plus minus quadraginta ante, manu scripta, quæ ab hoc codice quo hodie utimur, in paucis admodum divertunt, ut ea errore scribæ facilè quis credat intervenisse, adeò eadem ferè omnia sunt, quæ Regi Christophoro aut potius archiepiscopo Nicolao Ragvaldi imputantur. Fuit hoc procul dubio legisterium illud, cujus bis in præfatione sua meminit Rex Christophorus, quod Regi Magno Smekio debemus, qui nescio quo suo fato, tam ignominioso cognomine apud posteros infamiam meruerit, ob redditam Regi Daniæ Waldemaro Scaniam, quasi eam sponte, contracta cum illo affinitate, sibi eblandiri passus fuisset. Satis liquet injuriis suorum provocatum, necessitate quadam eò devenisse, cum alia ratio suppetere non videretur expediendæ salutis et se in jure suo tuendi. Si, quam capita accusationis adversus illum, tam defensionis

¹ OVIDIUS: Metamorphoses, lib. II: 13—14.

4—34232. J. E. Almqvist.

instrumenta pro illo, historicis nostris prodita fuissent, æqviores fortasse essemus. Sanè post assumptum Albertum, errorem aut culpam agnovimus, sed serò postquam poenitentiae et restitutioni in integrum locus non esset, nisi per arma, quæ etiam, sed frustra, tentata fuerunt. Is, inquam, Rex Magnus Erici filius, magnam imperij sui, armorum, commerciorum, cumprimis vero legum curam habuisse videtur, id quod leges quædam provinciales, inter alias ejus constitutiones, sub ipso editæ testantur. Anno 1347 comitia Orebrogiæ habuit, ubi juris hic codex compositus, opera nomarcharum quorundam, Ulphonis Amberni, [Thyrgeri] et Algothi Benedicti, quos Rex Magnus ille ad corrigendum, et ad bonam concordiam et convenientiam leges singulorum legiferatum Regni Sveciæ redigendum, præfecerat, ut verba habent quorundam canonicorum, qui in comitiis istis fuerunt, et contra reformationem hanc protestati sunt, quod minus, ut apparet, clericis favisse videretur, qui auctoritatem suam et libertatem jure Canonico niti volebant, adversus quod nihil se admissuros in protestatione sua adseverabant. Rex ergo Magnus Smeek eo tempore hoc egisse videtur, ut universale quoddam jus Regnum haberet, sed non obtinuit, quo minus, ut ante, singulæ provinciæ suo sibi arbitrio et jure peculiari viverent. Post eum subseqvuti Reges, transversis aliò curis, nihil egisse videntur ad reformationem juris alicujus, paulatim tamen singulæ provinciæ sub certis reservatis se juri isti universali subjecerunt, donec tandem Rex Christophorus, opera archiepiscopi Nicolai Ragvaldi, legisterium illud recognosceret, et in paucis admodum locis emendatum, publicaret, et authenticum, post centum circiter annos, face-

Ideo*que* ab ordinibus Regni in comitiis Holmiæ, anno 1600 [o: 1602] de eo revidendo [prima] cogitatio suscepta fuit, quæ revisio, quarto [o: secundo] post anno, ab iisdem Norcopiæ [iterum] decreta, nec dum quidem in effectum perducta est, translatis aliò Regum curis, nec postea, fortassis visum expedire.

ret, anno scilicet 1442 quo hactenus etiam usi sumus, quod tamen, eodem quo antecessorum leges, fato, mutato rerum et temporum statu, plusquam dimidiâ sui parte obsolevit, quamquam nec antea peræque ubique observatum esse, satis sit manifestum.

Ius enim Uplandicum in multis, præcipuè verò in causis successionum, etiam post Christophorianum, sequuti sumus, ut præjudicata ostendunt superioris seculi, quod Rex Ioannes Tertius, ut æquissimum, etiam confirmasse videtur, sed post recensione juris Christophoriani à Rege Carolo Nono factam, et ab ejus confirmatione, receptum est iterum, et juxta illud in causis successionum judicatur. Quia itaque ius hoc, ut dictum est, in multis obsolevit, in nonnullis variavit, ideò ab ordinibus Regni in comitiis Holmiæ, anno 1600 [o: 1602] de eo revidendo prima cogitatio suscepta fuit, quæ revisio, quarto [o: secundo] post anno, ab iisdem Norcopiæ iterum decreta, et sæpius deinde hisce temporibus tentata, nec dum quidem in hodiernum usque diem ad effectum perducta est, neque postea, nonnullis fortassè de causis, visum expedire.

